

**ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

**ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ**

The constitutional rights of children

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα συνταγματικά δικαιώματα του παιδιού συγκαταλέγονται στο κεφάλαιο των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, το οποίο ανήκει στο δημόσιο δίκαιο. Αποτελούν ελευθερίες που κατά την συνταγματική τάξη χρήζουν της ύψιστης προστασίας (βασικό είναι το άρθρο 21 Συντ.) Παράλληλα, προστατεύονται και από τις Διεθνείς Συμβάσεις, οι οποίες έχουν κυρωθεί με νόμο (κύρια είναι η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του παιδιού). Τα παιδιά λόγω του νεαρού της ηλικίας είναι άξια να απολαμβάνουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη προστασία εκ μέρους του κράτους. Η συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους κινείται προς αυτήν την κατεύθυνση.

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ ΚΑΛΛΙΟΠΗ

ΑΡ. ΜΗΤΡΩΟΥ : 1340200400139

ΜΑΘΗΜΑ : ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΔΙΔΑΣΚΩΝ : ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2006

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδες
• ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	7
• ΤΟ ΘΕΜΑ	9
Π Ρ Ω Τ Ο Μ Ε Ρ Ο Σ	10
1. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	10
Α. Έννοια	10
Β. Ιστορική εξέλιξη	10
2. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	11
Α. Έννοια	11
Β. Ιστορική εξέλιξη	12
Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Μ Ε Ρ Ο Σ.....	14
1. ΠΑΙΔΙ	14
Α. Έννοια	14
2. ΔΙΚΑΙΟ ΑΝΗΛΙΚΩΝ	14
Τ Ρ Ι Τ Ο Μ Ε Ρ Ο Σ.....	16
1. ΣΥΝΤΑΓΜΑ	16
Α. Φορείς	16
Β. ΆΡΘΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ	17
Άρθρο 4: ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ.....	17
Άρθρο 5 §. 1, §. 3: Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.	17
Άρθρο 5 § 2: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΖΩΗΣ	18
Άρθρο 7 § 2 ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ.....	18
Άρθρο 5 § 3, Άρθρο 6: ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ.....	18
Άρθρο 7: ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΟΛΛΑΣΜΟΣ	19

ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Άρθρο 9 § 1 εδ. 2: ΤΟ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΖΩΗΣ.....	19
Άρθρο 9: ΑΣΥΛΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ.....	19
Άρθρο 10: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ.....	20
Άρθρο 11: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΧΕΣΘΑΙ.....	20
Άρθρο 12: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ.....	20
Άρθρο 13: Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.....	20
Άρθρο 14: Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ.....	21
Άρθρο 15 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΜΕΣΟ ΚΡΑΤΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ.....	21
Άρθρο 16: Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ.....	22
Άρθρο 17-18: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ.....	22
Άρθρο 19: ΤΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.....	23
Άρθρο 20: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ.....	23
Άρθρο 8: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΝΟΜΙΜΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗ.....	23
Άρθρο 96:	23
Άρθρο 21: Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ.....	24
Άρθρο 22: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	25
Άρθρο 2: Ο ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.....	25
Άρθρο 25:	25
Τ Ε Τ Α Ρ Τ Ο Μ Ε Ρ Ο Σ	27
ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ	27
1. Σχέση των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων με το εσωτερικό δίκαιο (άρθρο 28 Σύντ.).....	27
2. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).....	28
Π Ε Μ Π Τ Ο Μ Ε Ρ Ο Σ.....	29
ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.....	29
A. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ.....	29
B. ΠΡΟΛΟΓΟΣ	30
Γ. ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ.....	30

ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Δ. ΦΟΡΕΙΣ.....	30
Ε. ΑΡΘΡΑ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ (2 ΚΑΙ 3).....	30
Άρθρο 2: Αρχή της μη διάκρισης.....	30
Άρθρο 3 : ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ – ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΡΙΤΩΝ.....	31
ΣΤ. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΑΙΔΙΩΝ	31
Άρθρο 6: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	31
Άρθρο 7: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ, ΣΤΗΝ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΕΙ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ.	32
Άρθρο 9: ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΧΩΡΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ	32
Άρθρο 10: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΕΠΑΝΕΝΩΣΗΣ.....	33
Άρθρο 12: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ	33
Άρθρο 13: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΙΔΕΩΝ	34
Άρθρο 14: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΚΕΨΗΣ, ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ.....	35
Άρθρο 15: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΗΣ	35
Άρθρο 16: ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ.....	35
Άρθρο 20: ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ	36
Άρθρο 24: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	36
Άρθρο 25: ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΣΕ ΑΝΑΔΟΧΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.....	36
Άρθρο 26: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ.....	37
Άρθρο 27: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΓΙΑ ΕΝΑ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΖΩΗΣ	37
Άρθρο 28: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	37
Άρθρο 30: ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗ, ΣΤΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ	38
Άρθρο 31: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΑΥΣΗ.....	38
Ζ. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΚΡΑΤΩΝ	38
Η. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ Δ.Σ.Δ.Π. - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	40
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	42
SUMMARY	42
ΒΑΣΙΚΑ ΛΗΜΜΑΤΑ	43

ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

KEY-WORDS	43
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	44
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1	46
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....	46
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.....	47
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	47

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
αρ.	αριθμός
Άρθρ.	Άρθρο
βλ.	βλέπε
γερμ.Σ	γερμανικό Σύνταγμα
Δ.Σ.Δ.Π.	Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.
ΔΣΑΠΔ	Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ελλ. Δ/νη	Ελληνική Δικαιοσύνη
επ.	επόμενα
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΣΑΔΠ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του παιδιού
Εφ.	Εφετείο
Εφ.Ελλ.Νομ.	Εφημερίδα Ελλήνων Νομικών
Η.Ε.	Ηνωμένων Εθνών
ΚΕΙ	Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
Ο.Η.Ε	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Πρβλ.	παράβαλε
Παρ.	παράγραφος
Πλημ.	Πλημμελειοδικείο
Ποιν. Δικ.	Ποινική Δικονομία

ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Ποιν. Χρον.	Ποινικά Χρονικά
ΣΟΚΠ	Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα
ΣΑΠ	Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
ΣΤΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
Συντ.	Σύνταγμα του 1975 (αναθεωρήσεις 1986,2001)
ΤοΣ	Το Περιοδικό Σύνταγμα
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

ΤΟ ΘΕΜΑ

Η εργασία αυτή αναφέρεται στα συνταγματικά δικαιώματα του παιδιού. Τα δικαιώματα αυτά ανήκουν στο χώρο των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του δημοσίου δικαίου. Στο δεύτερο τμήμα του Συντάγματος του 1975/1986 κατοχυρώνονται τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα όλων των ανθρώπων και σε ορισμένες περιπτώσεις μόνο των Ελλήνων και των Ελληνίδων. Όπως θα δούμε στην συνέχεια, το μεγαλύτερο μέρος των δικαιωμάτων αυτών απευθύνεται και στα παιδιά. Το κύριο άρθρο, ωστόσο, προστασίας της ανήλικης νεότητας ή όπως ρητά αναφέρεται της **παιδικής** ηλικίας, άξιο μνείας στην παρούσα φάση, είναι το άρθρο **21** («η παιδική ηλικία τελεί υπό την προστασία του Κράτους.»), με το οποίο δηλώνεται εμφανώς ότι το Κράτος αναλαμβάνει υπό την προστασία του την ηλικιακή αυτή ομάδα. Ιδιαίτερως σημαντικά είναι και διεθνή κείμενα ρυθμιστικά του θέματος, με κυρίαρχο την Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ).

Στη συνέχεια θα παρουσιασθούν τα δικαιώματα των παιδιών σε επίπεδο εσωτερικής και διεθνούς έννομης τάξης. Προηγείται μια σύντομη αναφορά στα δικαιώματα και στα συνταγματικά δικαιώματα εν γένει, έτσι ώστε να γίνει αντιληπτή η έννοιά τους. Ακολουθεί η παράθεση της έννοιας του Δικαίου των ανηλίκων, του οποίου πηγές αποτελούν τα δικαιώματα των παιδιών που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα και τις Διεθνείς Συμβάσεις. Το κύριο μέρος της εργασίας αφιερώνεται στα κατοχυρωμένα δικαιώματα του παιδιού στο εσωτερικό συνταγματικό δίκαιο και στο διεθνές δίκαιο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανιχνεύοντας συγχρόνως και την μεταξύ τους σχέση.

Π Ρ Ω Τ Ο Μ Ε Ρ Ο Σ

1. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

A. Έννοια

Με την πάροδο των χρόνων έγινε πιο επιτακτική η ανάγκη κατοχύρωσης ορισμένων «αγώγιμων και εξαναγκαστών αξιώσεων»¹, οι οποίες θα προστάτευαν τον άνθρωπο μέσα σ' ένα οργανωμένο κράτος. Η προστασία αυτή εκτείνεται τόσο στην υποχρέωση του κράτους να προστατεύει τα άτομα από αυθαιρέσιες ιδιωτών όσο και στην υποχρέωση του να σεβαστεί το ίδιο και να διαφυλάξει τις αξιώσεις αυτές.

Σταδιακά κατοχυρώθηκαν ορισμένα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία ονομάζονται από το Ελληνικό Σύνταγμα ατομικά δικαιώματα, τονίζοντας μ' αυτόν τον τρόπο την ατομικότητα του ανθρώπου έναντι του κράτους, όπου δεν υφίστανται ατομικά δικαιώματα. Έχει επισημανθεί ότι τα ατομικά δικαιώματα μετατρέπουν τον άνθρωπο από υπήκοο σε πολίτη, του δίνουν τον ενεργητικό ρόλο του υποκειμένου και όχι αυτόν του αντικειμένου²

Τα ατομικά δικαιώματα βρίσκουν πρόσφορο έδαφος πλήρους ανάπτυξης σε κράτος δικαίου από τα οποία απαιτούν και αυτοπεριορισμό εκτός από θετικές πράξεις. Στο Σύνταγμα της Ελλάδος η αρχή αυτή αντικατοπτρίζεται στο άρθρο 28 παρ. 1, το οποίο ορίζει σαφώς ότι «τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου» λαμβάνουν χώρα παράλληλα με τις «εγγυήσεις του κράτους».

B. Ιστορική εξέλιξη

Η πρώτη αμυδρή εμφάνιση των ατομικών δικαιωμάτων ανάγεται στην εποχή της αρχαίας Αθήνας, με διαφορετική, βέβαια, αντίληψη του νοήματος της ελευθερίας (Στην αρχαία Αθήνα η αρχή της Ελευθερίας σήμαινε ελευθερία της πόλης). Στην φάση αυτή τα ατομικά δικαιώματα είναι αποδεδειγμένα από την «έντονη αντικρατική κατεύθυνση που μετέπειτα απέκτησαν»³. Ωστόσο, οι αρχές της ελευθερίας και της

¹ Βλ. Ν. Ι. Σαρίπολος, Σύστημα συντ. Δικ. IV 2^η εκδ. 1875 σ.93

² Βλ. Π.Δ. Δαγτόγλου, Συντ. Δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα Α', 2^η έκδ. 2005 σ.9

³ Βλ. Α. Γ. Δημητρόπουλος, Συντ. Δικαιώματα Γεν. Μέρους, Αθήνα-Θεσ/νίκη, 2005 σ. 4.

ισότητας και τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτές κυριάρχησαν στην αρχαία Αθήνα.

Η πορεία των ατομικών δικαιωμάτων στη συνέχεια και ιδίως μετά τον 13^ο αιώνα συμβαδίζει με την αυξανόμενη ανάγκη των ανθρώπων για ελευθερία. Σημαντικά κείμενα κατοχυρώνουν πλέον δικαιώματα, όπως η Magna Carta (1215), η Petition of Rights (1629) η Habeas Corpus Act (1679) η Bill of Rights (1689) και το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (1787). Ορόσημο αποτέλεσε βέβαια η «Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του Πολίτη» (1789), (1793 και 1795) και το γαλλικό Σύνταγμα (1791). Τα κείμενα αυτά, που ασκούν ακόμα την επιρροή τους, καθιέρωσαν τον «κλασικό κατάλογο των ατομικών δικαιωμάτων». Ο κατάλογος αυτός περιλαμβάνει τα δικαιώματα του τύπου και έκφρασης, του απορρήτου των επιστολών, της κατοικίας, θρησκευτικής ελευθερίας και ελευθερίας της παιδείας, συνέρχεσθαι και αναφέρεσθαι προς τις αρχές, απαραβίαστου της ιδιοκτησίας και οικονομικής ελευθερίας.

Η Διεθνής κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων ξεκινά το 1929 με την «Διακήρυξη των διεθνών δικαιωμάτων του ανθρώπου» και συνεχίζεται με το καταστατικό του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, την «Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, (1948), το «σύμφωνο των οικονομικών, κοινωνικών και μορφωτικών δικαιωμάτων» (1966), τα σύμφωνα των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων (1966), τη «Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ)», (1950) και διάφορες άλλες διεθνούς κατοχύρωσης όπως η Σύμβαση για τα ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική (1977).

2. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

A. Έννοια

Στην Ελλάδα η συνταγματική κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτέλεσε ανέκαθεν σκοπό των συνταγματικών συντακτών. Από τα σχέδια του Ρήγα Βελεστινλή (1797) και το προσωρινό Σύνταγμα της Επιδαύρου (1822), ως το ισχύον Σύνταγμα, τα ατομικά δικαιώματα εμφανίζονται σε όλα τα κείμενα.

Το Σύνταγμα του 1975 (με τις αναθεωρήσεις του 1986 και 2001) δίνει ιδιαίτερη έμφαση στα ατομικά δικαιώματα αυξάνοντας παράλληλα την ισχύ τους. Στο άρθρο 25 αναφέρεται ότι «τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου» (παρ.1) όχι μόνο είναι άξια αναγνώρισης, αλλά και προστασίας με σκοπό την «κοινωνική πρόοδο μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη» (παρ.2). Το συγκεκριμένο απόσπασμα σε συγκερασμό με την παράγραφο 3 του ίδιου

άρθρου («η καταχραστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται») καταδεικνύουν ότι το Σύνταγμα προάγει το λεγόμενο «κοινωνικό κράτος»⁴ απορρίπτοντας τον ατομοκεντισμό.

Παράλληλα, το Σύνταγμα του 1975 ενισχύει σε σχέση με αυτό του 1952 την δικαστική προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και κατοχυρώνει την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και έναντι της νομοθετικής εξουσίας όσον αφορά στην ουσία («πυρήνα») του δικαιώματος.

Στο επίπεδο του διεθνούς κοινοτικού δικαίου, παρά την αρχική κατοχύρωση δικαιωμάτων του οικονομικού κλάδου, έγινε σαφής η ανάγκη προστασίας των θεμελιωδών ελευθεριών. Η αύξηση του αριθμού των χωρών-μελών σε συνδυασμό με την ενδυνάμωση του ρόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης γέννησαν αυτήν την ανάγκη.

B. Ιστορική εξέλιξη

Στον Ελληνικό χώρο, όπως προαναφέρθηκε, τα ατομικά δικαιώματα εμφανίζονται από πολύ νωρίς: το Σύνταγμα της Επιδαύρου (1822) περιέχει κεφάλαιο με τίτλο «Περί των Γενικών Δικαιωμάτων των κατοίκων της Επικρατείας της Ελλάδος», στο Σύνταγμα του Άστρους (1823) τιτλοφορείται μέρος «Περί των Πολιτικών Δικαιωμάτων των Ελλήνων» ενώ στο Σύνταγμα της Τροιζήνας (1827) «Δημόσιον Δίκαιον των Ελλήνων». Στο Συντ. Του 1844 υπάρχει τμήμα «Περί του δημοσίου δικαίου των Ελλήνων» το οποίο απαντάται ενισχυόμενο και στο Σύντ. του 1864. Στα νεότερα Συντ., όπως αυτά του 1927 και 1952, κατοχυρώνονται επίσης ατομικά δικαιώματα.

Το ισχύον Συντ. Του 1975 περιέχει κεφάλαιο με τίτλο «ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα» (Άρθρα 4-25). Οι σχετικές διατάξεις αποτέλεσαν αντικείμενο της αναθεώρησης του 2001. Τα δικαιώματα που ρυθμίζονται είναι τα εξής: η αρχή της ισότητας (άρθρο 4), η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας (άρθρο 5), τα δικαιώματα που απορρέουν από την σύλληψη και το αυτόφωρο έγκλημα (άρθρο 6), η αρχή της μη επιβολής ποινής άνευ νόμου, η απαγόρευση των βασανιστηρίων και της γενικής δήμευσης (άρθρο 7), η αρχή του νόμιμου ή φυσικού δικαστή (άρθρο 8), το άσυλο της κατοικίας (άρθρο 9), το δικαίωμα του αναφέρεθαι (άρθρο 10), του συνέρχεσθαι (άρθρο 11) και του συνεταιρίζεσθαι (άρθρο 12), η θρησκευτική ελευθερία (άρθρο 13), η ελευθερία έκφρασης, η ελευθερία του τύπου (άρθρου 14), η ραδιοτηλεόραση (άρθρο 15), η τέχνη, η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία, η παιδεία (Α.16), ο γάμος και η οικογένεια (Α.21).

⁴ Βλ. Π.Δ. Δαγτόγλου, Συνταγμ. Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα Α, 2^η έκδ. 2005 σ.27)

ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, ζήτημα καθοριστικής σημασίας αποτέλεσε η υιοθέτηση του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (12-2000), που ακολούθησε την «Διακήρυξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων και Ελευθεριών». Ο Χάρτης προχωρά σε έναν συγκερασμό των βασικότερων δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και δικαιωμάτων που ρυθμίζονται στα συνταγματικά κείμενα των κρατών μελών⁵.

Γίνεται κατανοητό ότι μέσω της συνταγματικής κατοχύρωσης τα κράτη κατέβαλαν προσπάθεια να παράσχουν στα ατομικά δικαιώματα την ύψιστη προστασία. Οι θεμελιώδεις ελευθερίες βρίσκονται υπό την προστασία του κράτους (Συντ. Άρθρο 25 §1) τα οποία «αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και Εθνικής αλληλεγγύης» (συντ. Άρθ. 25 §4).

⁵ Βλ. Α. Γ. Δημητρόπουλος, Συν. Δικ. Γενικός μέρος, Αθήνα – Θεσ/νίκη σελ. 12-13

Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Μ Ε Ρ Ο Σ

1. ΠΑΙΔΙ

A. Έννοια

Παιδί είναι σύμφωνα με το άρθρο 1 της ΔΣΔΠ κάθε άνθρωπος κάτω των 18 ετών. Το άτομο στο διάστημα αυτό περνά από πολύ σημαντικές φάσεις της ζωής του από την νηπιακή και την σχολική ηλικία, στην εφηβεία και στην ενηλικίωση. Δεν πρόκειται απλά για έναν άνθρωπο, αλλά για ένα άνθρωπο που μεγαλώνει⁶. Γι' αυτό χρειάζεται ιδιαίτερη φροντίδα.

Ενας ακόμη παράγοντας που διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο είναι η πνευματική και ψυχολογική ανωριμότητα ενός παιδιού. Έχει ανάγκη από προσοχή και καθοδήγηση για να πλάσει την προσωπικότητά του στο ακέραιο. Αυτός, άλλωστε, είναι και ο βασικός στόχος της Πολιτείας: τα παιδιά είναι οι αυριανοί πολίτες: όσο καλύτερα μεγαλώσουν γνωρίζοντας τις θεμελιώδεις αρχές του κράτους, τόσο καλύτερα αυτό θα λειτουργήσει στην συνέχεια.

Όμως εκτός από αυτό ένα παιδί δεν είναι παρά το πιο αδύναμο και συνάμα το πιο πολύτιμο μέλος της κοινωνίας μας. Αξίζει τη μέγιστη προστασία.

2. ΔΙΚΑΙΟ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Το δικαιο ανηλίκων αποτελεί ένα σύνολο κανόνων τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου δικαίου. Οι κανόνες αυτοί είναι ρυθμιστικοί δικαιωμάτων και υποχρεώσεων με κύριο σκοπό την προστασία των ανηλίκων μελών της κοινωνίας.

Η ανάπτυξη του κλάδου αυτού του δικαίου ξεκίνησε πιο δυναμικά στην Ευρώπη στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ενώ σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η «αγγλοσαξωνική δικαστηριακή πρακτική»⁷. Στο δικαιο ανηλίκων περιλαμβάνονται κανόνες διαφόρων κλάδων του δικαίου, όπως του αστικού, του ποινικού, του εμπορικού, του αστυνομικού, του εργατικού, των κοινωνικών ασφαλίσεων και της νομοθεσίας για τα θέματα και τον Τύπο. Επιπρόσθετα, εμπλουτίζεται από διατάξεις διεθνών κειμένων όπως η Διεθνής Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992), το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ν. 2462/1997), οι Συστάσεις της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης

⁶ Βλ. F. Dekeuwer-Defossez. Les droits de l' enfant. Paris.1991.σ.4

⁷ Βλ. Ν.Ε. Κουράκης: Το δικαιο παραβατών ανηλίκων σ.5

(π.χ αρ. 20 για Νέους τρόπους μεταχείρισης της Νεανικής Παραβατικότητας και για τον Ρόλο της Δικαιοσύνης Ανηλίκων – 2003)³

Η αρχή της ισότητας, από τις βασικές αρχές του Ελληνικού Συντάγματος υπαγορεύει την ιδιαίτερη μέριμνα για τους ανηλίκους, την παιδική ηλικία και την ανήλικη νεότητα. Η ανάγκη αυτή βασίζεται στο γεγονός ότι στην σημερινή εποχή οι ανήλικοι δεν θεωρούνται «μικρογραφίες ενηλίκων»⁴, αλλά άτομα με αυτόνομη προσωπικότητα που μάλιστα χρήζει και ιδιαίτερης φροντίδας προκειμένου να αναπτυχθεί ορθά.

Στο ελληνικό δίκαιο ανηλίκων εμφανίζεται όπως και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η διάκριση των πηγών του σε κοινές και αυτόνομες ή ιδιαίτερες. Στις κοινές πηγές, οι οποίες παρέχουν ρυθμίσεις σχετικά με τις αξιόποινες πράξεις και την αντιμετώπιση των ανηλίκων που εγκληματούν, ανήκουν το Σύνταγμα, ο Ποινικός Κώδικας, ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, ο Κώδικας Βασικών Κανόνων για την μεταχείριση των κρατουμένων, διατάξεις αστυνομικού περιεχομένου και ειδικοί ποινικοί νόμοι. Στις αυτόνομες ή ιδιαίτερες πηγές ανήκουν οι ειδικοί νόμοι και τα διατάγματα για τη λειτουργία των δικαιωμάτων, τα ιδρύματα αγωγής και οι υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων.

Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί ότι είναι εμφανής η απουσία ενός Κώδικα Ανηλίκων, στον οποίο συγκεκριμένα θα παρουσιάζονταν όλες οι διατάξεις που αφορούν τους ανηλίκους.

³ Βλ. Σπινέλλη-Τρωιανού : Δίκαιο Ανηλίκων. Αθήνα 1987 σ. 19-20

⁴ Βλ. Ν. Κουράκης: Το δίκαιο Παραβατών Ανηλίκων σ.1.

Τ Ρ Ι Τ Ο Μ Ε Ρ Ο Σ

1. ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Σύμφωνα με τον Δ. Τσάτσο «σύνταγμα είναι η συγκεκριμένη τάξη μιας πολιτείας, όπως την συμπυκνώνουν και την καθορίζουν οι θεμελιώδεις κανόνες δικαίου, οι οποίοι αντιστοιχούν στην συνολική (ιστορική) πραγματικότητα ενός συγκεκριμένου κοινωνικού σχηματισμού»⁸

Το ισχύον Σύνταγμα του 1975 (αναθεωρημένο το 1986 και 2001) στα άρθρα 4-25 περιέχει διατάξεις που προστατεύουν τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα: το Δεύτερο Μέρος του Συντάγματος τιτλοφορείται «Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα».

A. Φορείς

Το Σύνταγμα στο άρθρο 4 παρ. 2 ορίζει ότι «Οι Έλληνες και Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις». Στο άρθρο 5 οι φορείς των δικαιωμάτων διευρύνονται από τους Έλληνες και Ελληνίδες σε όλους τους ανθρώπους («καθένας έχει δικαίωμα» παρ.1, «όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια» παρ. 2, «η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη» παρ. 3) Τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα είναι πανανθρώπινα κατά βάση, εκτός από τις περιπτώσεις όπου ο νόμος επιφυλάσσει ένα δικαίωμα μόνο για τους ημεδαπούς.

Σχετικά με το θέμα του κατά πόσο είναι οι ανήλικοι και ειδικότερα τα παιδιά φορείς δικαιωμάτων ή όχι, πρέπει να γίνει μια διαφοροποίηση. Η «ικανότητα ατομικού δικαιώματος» δεν είναι ταυτόσημη με την «ικανότητα ασκήσεως ατομικού δικαιώματος», δηλαδή η ικανότητα κάποιου να είναι φορέας ενός δικαιώματος δεν ταυτίζεται με την ικανότητα του να το ασκεί⁹.

Στο δημόσιο δίκαιο υφίσταται η διάκριση ανάμεσα σε γενική και ειδική ικανότητα ατομικών δικαιωμάτων. Η μεν γενική ρυθμίζεται από το Σύνταγμα και είναι δυνατόν να αποκτηθεί ή να εκλείψει με το πέρας μιας συγκεκριμένης ηλικίας, η δε ειδική και από νόμο, εφ' όσον βέβαια υφίσταται συνταγματική εξουσιοδότηση.

Καταλήγουμε, επομένως, στο ότι η ικανότητα του ατομικού δικαιώματος ξεκινά το αργότερο με την γέννηση του ανθρώπου και δεν εκλείπει παρά με τον θάνατό του. Όσον αφορά στην ικανότητα αυτοτελούς ασκήσεως του ατομικού

⁸ Βλ. Απόσπασμα από κ. Κ. Μαυριάς. Συνταγμ. Δίκαιο 3^η έκδοση, 2004, σ. 167.

⁹ Βλ. Π. Δ. Δαγτόγλου. Συντ.. Δίκ. Ατομικά δικ. Α'2^η έκδ. Σ. 87-88

δικαιώματος, αυτή είναι πλήρης, όταν το άτομο έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του. Τότε μπορεί να ασκήσει το εκλογικό του δικαίωμα και να έχει πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα (Αστικός Κώδικας άρθρο 127) . Σ' αντιδιαστολή, σύμφωνα με το ΑΚ άρθρο 128 όποιος δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο έτος της ηλικίας του είναι ανίκανος για δικαιοπραξία. Γι' αυτό, την άσκηση των ατομικών του δικαιωμάτων αναλαμβάνει ο νόμιμος αντιπρόσωπός του, όταν η άσκηση των δικαιωμάτων του απαιτεί να παρθεί μια απόφαση.

B. ΆΡΘΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Τα παιδιά, όπως και όλοι οι Έλληνες η όπου δεν υπάρχει αυτός ο περιορισμός, όλοι οι άνθρωποι προστατεύονται από το Σύνταγμα.

Άρθρο 4: ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ.

Το Σύνταγμα ορίζει στις δύο πρώτες παραγράφους του συγκεκριμένου άρθρου ότι οι «Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου» και ότι οι «Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις». Όλοι οι άνθρωποι έχουν την ίδια «αξία». Επομένως, οι Έλληνες πολίτες είναι όλοι ίσοι απέναντι στον νόμο (ισονομία) και όλοι ανεξαρτήτως του φύλου τους χαίρουν των ίδιων δικαιωμάτων και φέρουν τις ίδιες υποχρεώσεις. Η αρχή της ισότητας, που ανάγεται ήδη στα χρόνια της αρχαίας Ελλάδος, αποτελεί τον θεμέλιο λίθο της δημοκρατίας και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις αρχές της ελευθερίας και της δικαιοσύνης.

Άρθρο 5 §. 1, §. 3: Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.

- Η φυσική ελευθερία (Συντ. Άρθρο 5 § 3): Πρόκειται για ένα αμυντικό δικαίωμα, το οποίο συνίσταται στο δικαίωμα του ανθρώπου να κινείται ελεύθερα. Έχει τρεις εκφάνσεις: η πρώτη αναφέρεται στην απαγόρευση της δουλείας, η δεύτερη στις δύο φάσεις της προσωπικής ασφάλειας (πρβλ άρθρο 6 και 7) και η τρίτη στην ελευθερία του ατόμου να κινείται και να εγκαθίσταται με προσωπική του επιλογή (άρθρο 5 παρ. 2 και παρ. 4) .

Φορείς του δικαιώματος είναι όσα άτομα, δηλαδή φυσικά πρόσωπα, «βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια» (άρθρο 5 παρ. 2), τονίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ότι η «εν γένει προσωπική ελευθερία»¹⁰ είναι ένα πανανθρώπινο δικαίωμα με διάκριση ανάμεσα σε ημεδαπούς και αλλοδαπούς από τις τρεις εκφάνσεις του μόνο στην ελευθερία κινήσεως και εγκαταστάσεως.

¹⁰ Βλ. Π.Δ. Δαγτόγλου: Συντ. Δικ. Ατομικά Δικ. Α' 2^η έκδ. Δ. 271.

- Η ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας (άρθρο 5 παρ. 1): Πρόκειται για δικαίωμα τόσο αποθετικό όσο και θετικό στον βαθμό συνεπάγεται τη δυνατότητα να λάβει κάποιος μέρος στη δημόσια ζωή. Κατοχυρώνεται με τη διάταξη αυτή το αναφαίρετο δικαίωμα κάθε ανθρώπου να «αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του» και το δικαίωμα να αποτελεί ενεργό μέρος της ζωής της χώρας.

Φορέας του δικαιώματος είναι κάθε άνθρωπος («καθένας έχει δικαίωμα»). Η ουκουμενικότητα του δικαιώματος είναι εμφανής

Άρθρο 5 § 2: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΖΩΗΣ

Το δικαίωμα της ζωής είναι ζωτικής σημασίας, η οποία επιτείνεται και από τον αμετάκλητο χαρακτήρα της απώλειας της ζωής. Στην εν λόγω διάταξη προστατεύεται όχι μόνο το δικαίωμα στη ζωή, που στη σημερινή εποχή θεωρείται αυτονόητο, αλλά το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να είναι υποκείμενο αυτού του δικαιώματος («Όλοι όσοι βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια»). Αξίζει να λεχθεί ότι η συγκεκριμένη διάταξη ασχολείται με το δικαίωμα στη ζωή και όχι στο θάνατο. Η προστασία της ζωής είναι απόλυτη χωρίς διακρίσεις εξ' αιτίας σωματικών ή διανοητικών προβλημάτων.

Άρθρο 7 § 2 ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

Τα βασανιστήρια, δηλαδή η πρόκληση σωματικού ή ψυχικού πόνου, η οποία αποσκοπεί στην υποταγή της θέλησης ενός προσώπου ή στον εξευτελισμό του, η κάκωση του σώματος και η βλάβη της υγείας, η ψυχολογική βία με την μορφή απειλών για δυσμενείς συνέπειες για μια συμπεριφορά που δεν επιτάσσεται από το νόμο, η επέμβαση του κράτους στον ψυχικό κόσμο, καθώς και κάθε άλλη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας απαγορεύονται. Επί πλέον, το άρθρο 5 § 3/Συντ. σχετικά με την ανθρώπινη υγεία και τη γενετική ταυτότητα απαγορεύει την αναπαραγωγική κλωνοποίηση.

Άρθρο 5 § 3, Άρθρο 6: ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ.

Σε πρώτο επίπεδο η προσωπική ασφάλεια προστατεύεται ως ελευθερία από σύλληψη, καταδίωξη και γενικά οποιονδήποτε περιορισμό της φυσικής ελευθερίας. Σε δεύτερο επίπεδο προστατεύεται το άτομο στις διαδικασίες της απαγγελίας της κατηγορίας, της εκδίκασης της υπόθεσης, της επιβολής και της έκτισης της ποινής.

Άρθρο 7: ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΟΛΑΣΜΟΣ

Ο Ποινικός κολασμός επεμβαίνει δραστικά στα δικαιώματα του ανθρώπου στην ελευθερία. Γι' αυτόν τον λόγο, τα δικαιώματα που σχετίζονται με τον ποινικό κολασμό χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής. Τα δικαιώματα αυτά συνίστανται στην νομοθετική πρόβλεψη του εγκλήματος και της ποινής (nullum crimen nulla poenitentia sine lege) στο τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου, στο δικαστικό κολασμό των εγκλημάτων και σε κανόνες που διέπουν τις διαδικασίες επιβολής και έκτισης της ποινής¹¹.

Άρθρο 9 § 1 εδ. 2: ΤΟ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΖΩΗΣ.

Στη διάταξη αυτή προστατεύονται όλες οι εκφάνσεις της ιδιωτικής σφαίρας εκτός από το άσυλο της κατοικίας, την ελευθερία της επικοινωνίας και την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης.

- Η Ιδιωτική ζωή: η ιδιωτική ζωή νοείται ως ένας πυρήνας στον οποίο τα άτομα είναι κυρίαρχα, έχοντας την απαίτηση να μην επεμβαίνει κανείς στον χώρο αυτό. Μια βασική απαίτηση αποτελεί αυτή της μη δημοσιοποίησης στοιχείων που αφορούν την ιδιωτική τους ζωή.
- Η Οικογενειακή ζωή: Το Σύνταγμα στο άρθρο 9 παρέχει άμεση προστασία στην οικογένεια ζητώντας την αποχή του κράτους. Μ' αυτόν τον τρόπο, τα παιδιά ως μέλη της οικογένειας προστατεύονται άμεσα. Η εν λόγω προστασία εκτείνεται σε όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως του αν πρόκειται για παιδιά γεννημένα εντός γάμου ή όχι, παιδιά υιοθετημένα ή αποκτηθέντα με φυσικό τρόπο. Μάλιστα, ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στο θέμα του γάμου. Η οικογενειακή ζωή για να είναι «απαρβίαστος», δεν έχει ως προϋπόθεση τον γάμο. Το άρθρο 9 αναφέρεται στην οικογενειακή ζωή γενικά και διαφυλάσσει τον κοινωνικό θεσμό της οικογένειας.
Φορείς των προαναφερθέντων δικαιωμάτων είναι όλα τα φυσικά πρόσωπα. Είναι δικαίωμα καθολικό.

Άρθρο 9: ΑΣΥΛΟ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ.

Κατοικία «είναι κάθε χώρος που ο άνθρωπος ορίζει ως τον μη γενικά προσιτό χώρο διαβίωσης και εργασίας του»¹². Η προστασία του ασύλου της κατοικίας

¹¹ Βλ. Π.Δ. Δαγτόγλου Συντ. Δικ. Ατομικά Δικαιώματα Α' 2^η έκδ. Σ. 310

¹² Βλ. Π. Δ. Δαγτόγλου Συντ. Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα Α' 2^η έκδ. Σ. 403

συνίσταται στην απαγόρευση στα όργανα της δημόσιας εξουσίας να εισέλθουν ή να παραμείνουν εντός της κατοικίας του ατόμου, όταν αυτό δεν το γνωρίζει ή δεν το θέλει. Εξάιρεση επιτρέπεται μόνο στις περιπτώσεις που προβλέπονται από το νόμο («όταν») και με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας.

Φορείς του δικαιώματος είναι κάθε άνθρωπος που διαμένει στην κατοικία. Αν πρόκειται για οικογένεια, φορείς είναι όλα τα πρόσωπα που την απαρτίζουν.

Άρθρο 10: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ.

Αν και κάπως ασυμβίβαστο με την παιδική ηλικία, ωστόσο και τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να αναφέρονται στις διοικητικές αρχές και να ζητούν θετική πράξη εκ μέρους τους ή αιτιολογημένη απάντηση.

Άρθρο 11: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΧΕΣΘΑΙ.

Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι, δηλαδή της συμμετοχής σε δημόσια συνάθροιση, όπου οι παρευρισκόμενοι επιδιώκουν κοινό σκοπό, δεν το έχουν στο μέτρο που ορίζει ο νομοθέτης τα παιδιά. Αν και το δικαίωμα αυτό δεν απαιτεί δικαιοπρακτική ικανότητα, τα παιδιά δεν το απολαμβάνουν στο μέγιστο βαθμό. Η ΔΣΔΠ παίρνει σαφή θέση στο ζήτημα όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Άρθρο 12: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ.

Ο νομοθέτης έχει θέσει περιορισμούς σχετικά με το δικαίωμα των ανηλίκων να συνεταιρίζονται. Για να λάβουν μέρος οι ανήλικοι σε ενώσεις και σωματεία, που απαιτούν δικαιοπρακτική ικανότητα ή τη συναίνεση των γονέων, πρέπει να πληρούνται αυτές οι προϋποθέσεις. Ακόμη αποκλείεται ο κερδοσκοπικός χαρακτήρας των ενώσεων.*

Άρθρο 13: Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Η προστασία της θρησκευτικής ελευθερίας συνίσταται στο να θεωρείται «απαράβιαστη» τόσο η θρησκευτική συνείδηση όσο και η ελευθερία της λατρείας**.

Ωστόσο, ένα ζήτημα που εμφανίζεται στο κεφάλαιο αυτό είναι η θρησκευτική εκπαίδευση των παιδιών⁶. Το δικαίωμα της θρησκευτικής εκπαίδευσης των παιδιών,

* Εφ. Αθ. 6095/185 Ελλ. Δ/νη 1985 σ. 1366-68

** ΑΠ. 480/1992 Ελλ. δ/νση σ.1573-4

ΣτΕ 3356/95 ΤοΣ 1996 σ. 506-12

⁶ Βλ. Π.Δ. Δαγτόγλου, Συντ. Δικ. Ατομικά Δικαιώματα Α' 2^η έκδοση σ. 447

όπως και αυτό της επιλογής θρησκείας, ασκείται από τους γονείς στα πλαίσια της πολύ σημαντικής γονικής μέριμνας. Ο γονιός δικαιούται να μορφώνει και να ανατρέφει το παιδί του αναλόγως έτσι ώστε να προάγει την θρησκευτική εκπαίδευση του τέκνου του.

Όμως, η κρατική παρέμβαση στη διαμόρφωση της θρησκευτικής συνείδησης των ανηλίκων αντιτίθεται στα δικαιώματα των γονιών να λαμβάνουν αυτοί τις σχετικές αποφάσεις. Για παράδειγμα, ο υποχρεωτικός εκκλησιασμός ή η προσευχή εκλαμβάνονται από ορισμένους γονείς ως επέμβαση στο καθήκον τους. Γι' αυτό το λόγο, εφόσον κατά το Σύνταγμα η θρησκευτική ελευθερία είναι απαραβίαστη, πρέπει να αναγνωρίζεται στους γονείς η δυνατότητα να αποσύρουν το παιδί τους από εκδηλώσεις που θεωρούν ότι παρακωλύουν το έργο τους.

Οι διατάξεις 1510επ, 1518ΑΚ, ορίζουν τα σχετικά με τη γονική μέριμνα.

Φορέας του δικαιώματος είναι κάθε άνθρωπος. Μάλιστα, απαγορεύονται οι διακρίσεις βάσει της θρησκευτικής συνείδησης του καθενός. Το δικαίωμα του ανήλικου ασκείται από τους γονείς, όπως προείπαμε ή κατά την ΑΚ 1512 και ΑΚ 1517 από το δικαστήριο ή από τον επίτροπο.

Άρθρο 14: Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ.

Η ελευθερία έκφρασης περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης και πληροφορίας. Η μεν ελευθερία γνώμης αποτελεί το δικαίωμα του ανθρώπου να διαμορφώνει και να εκφράζει την προσωπική του άποψη, η δε ελευθερία πληροφορίας το δικαίωμα του ατόμου και να μεταδίδει πληροφορίες και να λαμβάνει. Η διάταξη αυτή επιτρέπει τη θέσπιση περιορισμών στην ελευθερία έκφρασης των ανηλίκων, εφόσον αυτοί προβλέπονται από νόμο.

Άρθρο 15: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΜΕΣΟ ΚΡΑΤΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ.

Το άρθρο 15 ορίζει ότι η ραδιοφωνία και η τηλεόραση οφείλουν να εκπληρώνουν τους στόχους τους με γνώμονα τον σεβασμό στην αξία του ανθρώπου εν γένει και την προστασία της εύθραυστης παιδικής ηλικίας. Ειδικότερα μάλιστα, για τη διασφάλιση της προστασίας αυτής, ο κρατικός έλεγχος υποχρεούται να μεριμνά ώστε η παιδική ηλικία να μη βάλλεται*.

* ν. 3315/1955

Άρθρο 16: Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ.

Το Σύνταγμα αφιερώνει στη παιδεία το εν λόγω άρθρο, επισημαίνοντας τον «δικαιωματικό» χαρακτήρα της: το δικαίωμα στη μόρφωση κατοχυρώνεται πλέον συνταγματικά απολαμβάνοντας της ύψιστης προστασίας.

Η ελευθερία της παιδείας συνίσταται στην ελευθερία του ατόμου να αποφασίζει καταρχήν αν θα εκπαιδευθεί και κατά δεύτερον τον τόπο και τον τρόπο. Οι ιδιαίτερες εκφάνσεις είναι οι εξής: α) ελευθερία πρόσβασης: Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα να λάβει μόρφωση οποιουδήποτε βαθμού και πιθανή απαγόρευση κρίνεται ως αντισυνταγματική. Στην παρ. 4 του ίδιου άρθρου κατοχυρώνεται «η δωρεάν παιδεία» για όλους του Έλληνες. β) ελευθερία αποχής: Η παρ.3 του άρθρου αυτού ορίζει ότι «τα έτη υποχρεωτικής φοίτησης δε μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα». Ο ν.1566/1985 καθιστά υποχρεωτική την παρακολούθηση των μαθημάτων του δημοτικού και του γυμνασίου (σταδιακά και του νηπιαγωγείου). γ) ελευθερία επιλογής της θρησκευτικής και φιλοσοφικής κατευθύνσεως της παιδείας: η ελευθερία αυτή απορρέει από την ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας και από την θρησκευτική ελευθερία, δ) ελευθερία επιλογής εκπαιδευτηρίου: η ελευθερία αυτή περιλαμβάνει την επιλογή του είδους, του μέρους και του εκπαιδευτηρίου.

Το δικαίωμα στη μόρφωση αποτελεί «δικαίωμα του πολίτη και καθήκον του κράτους»⁷. Η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος προϋποθέτει την δραστηριοποίηση του κράτους. Η κρατική αυτή παρέμβαση δικαιολογείται, καθώς διακυβεύονται ζωτικά συμφέροντα: η μόρφωση των ανθρώπων και ιδιαίτερα των νεότερων μελών της κοινωνίας είναι πρωταρχικής σημασίας, καθώς με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται το κοινωνικό υπόβαθρο η κοινωνία προοδεύει και δεν τελματώνει.

Το δικαίωμα αυτό απευθύνεται σε όλους τους ανθρώπους. Ιδιαίτερα, ωστόσο, αφορά τους μαθητές. Στην περίπτωση αυτή, δικαίωμα έχουν και οι γονείς, οι οποίοι κατά το ΑΚ. 1510 οφείλουν και δικαιούνται να μεριμνούν για την ανατροφή και την εκπαίδευση των παιδιών τους.

Άρθρο 17-18: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Το δικαίωμα της ιδιοκτησίας συνεπάγεται την ελευθερία του ατόμου να χρησιμοποιεί, να δρέπεται τους καρπούς και να διαθέτει την ιδιοκτησία του κατά βούληση. Η ιδιωτική ιδιοκτησία, ως μορφή της οικονομικής ελευθερίας, είναι με τη συγκεκριμένη διάταξη συνταγματικά κατοχυρωμένη.

⁷ Βλ. Σκουρής Δίκαιο της Παιδείας Θεσ/κη 1988 σελ. 18

Άρθρο 19: ΤΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

Με τη διάταξη αυτή προστατεύεται το απόρρητο του μηνύματος που το άτομο απευθύνει στους συνανθρώπους του στις διαπροσωπικές του σχέσεις. Η προστασία εκτείνεται σε κάθε είδους ιδιωτική επικοινωνία και όχι μόνο στα μηνύματα- επιστολές. Φορείς του δικαιώματος είναι εκτός από τους Έλληνες πολίτες και οι αλλοδαποί και οι ανιθαγενείς.

Άρθρο 20: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ.

Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα να προστατεύει δικαστικά τα ατομικά και κοινωνικά του δικαιώματα. Πρόκειται για διάταξη που κατοχυρώνει το θεμελιώδες δικονομικό δικαίωμα της προσφυγής⁸ στα δικαστήρια. Δηλαδή, καθένας έχει το δικαίωμα να απαιτήσει να κινηθεί η αναγκαία και αρμόζουσα διαδικασία από τις δικαστικές αρχές έτσι ώστε να αποδοθεί αντικειμενικά δικαιοσύνη στην υπόθεσή του.

Άρθρο 8: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΝΟΜΙΜΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗ.

Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, κάθε άτομο έχει δικαίωμα να μην στερηθεί τον δικαστή που έχει οριστεί εκ των προτέρων από τον νόμο. Ο δικαστής για να ασκήσει αποτελεσματικά και αντικειμενικά το λειτουργήμα του δεν είναι ορθό να ορίζεται για την εκδίκαση μιας συγκεκριμένης υπόθεσης. Ο Κ. Πολ. Δ. Άρθρο 109 τονίζει, εξάλλου ότι «Δεν επιτρέπεται να αφαιρεθεί από κανέναν χωρίς την θέλησή του, ο δικαστής που ορίζει ο νόμος για αυτόν».

Άρθρο 96:

Το άρθρο αυτό ορίζει ότι η λειτουργία των δικαστηρίων ανηλίκων ρυθμίζεται από ειδικούς νόμους, είναι δυνατόν να μην εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 93 παρ.2 και 97 και οι αποφάσεις να μην απαγγέλλονται δημόσια*.

Τα δικαστήρια ανηλίκων ιδρύθηκαν με τον α.ν. 2135/1939. Η εν λόγω διάταξη του Συντάγματος ενοποιεί την ειδικότητα των δικαστηρίων ανηλίκων⁹. Σχετικά με τις διατάξεις των άρθρων 93 παρ.2 και 97 αναφέρονται στη δημοσιότητα των συνεδριάσεων των δικαστηρίων, στην ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία των

⁸ Βλ. ΠΔ Δαγτόγλου Συντ. Δικ. Ατομικά Δικ. Α' 2^η έκδ. Σ.1411

* ΑΠ 224/2003 ΝοΒ 2003 σ.1478-9

ΑΠ. 6/2001 Ποιν. Δικ. 2002 σ. 35

⁹ Βλ. Αγλαΐας Τρωιανού – Λούλα. Η ποινική νομοθεσία των ανηλίκων . Εκδ. 1995 σ. 28

αποφάσεων, στα περί εκδικάσεως των κακουργημάτων, των πολιτικών εγκλημάτων και δια του τύπου διαπραπτόμενων εγκλημάτων. Όσον αφορά στους ειδικούς νόμους που αναφέρονται στη διάταξη, πρόκειται για τους ποινικούς κώδικες και τους άλλους νόμους¹⁰.

Άρθρο 21: Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ.

Στο άρθρο αυτό το Σύνταγμα προστατεύει ευθέως την παιδική ηλικία κρίνοντας την αξία διαφοροποιημένης μεταχείρισης εκ μέρους του κράτους. Η παιδική ηλικία εκλαμβάνεται ως μια φάση της ανθρώπινης ηλικίας που φέρει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Για αυτό το λόγο, χρειάζεται την προστασία, την μέριμνα ή την ειδική φροντίδα του κράτους. Οι φράσεις που μνημονεύονται στο άρθρο αυτό καταδεικνύουν το ηθικό καθήκον του Κράτους να μεριμνήσει για την ηλικιακή αυτή ομάδα, που το έχει μεγαλύτερη ανάγκη.

Η οικογένεια νοείται στο άρθρο αυτό, κατά επιρροή από το άρθρο 6 του γερμ. Σ. ως πυρηνική οικογένεια την οποία απαρτίζουν οι γονείς με τα άγαμα ανήλικα ή ενήλικα τέκνα τους*. Η παιδική ηλικία κινείται κατά κανόνα μέσα στα πλαίσια της οικογένειας¹¹. Για αυτό το λόγο, όλοι οι θεσμοί που αναφέρονται στο άρθρο αυτό (η οικογένεια, ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία) θεωρείται ότι διαδραματίζουν ενεργά ρόλο «στην συντήρηση και προαγωγή του Έθνους μας». Επομένως, το Σύνταγμα κρίνει δικαίως σκόπιμο να διασφαλίζει συνταγματικά την προστασία των θεσμών αυτών. Πρόκειται για «εγγυήσεις θεσμών» (Instituts garantien), που διέπονται, κυρίως, από κανόνες ιδιωτικού δικαίου.

Η παιδική ηλικία προστατεύεται από το Σύνταγμα εν γένει χωρίς διακρίσεις. Αυτό σημαίνει ότι προστατεύονται παιδιά εσώγαμα και εξώγαμα, παιδιά ορφανά ή υιοθετημένα. Μάλιστα, η παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου αναφέρει τα ορφανά παιδιά, των οποίων οι γονείς χάθηκαν στον πόλεμο, αξία ακόμα μεγαλύτερης μέριμνας όπως είναι αξίες ανάλογης φροντίδας και οι πολύτεκνες οικογένειες.

Εξάλλου, η κρατική προστασία για την παιδική ηλικία πρέπει να κοιτάξει πρώτα όλα τα παιδιά και ειδικότερα αυτά που απειλούνται¹². Οι δύο βασικοί άξονες αυτής της προστασίας είναι η υγεία και η εκπαίδευση. Στη σημερινή εποχή, έχουν γίνει βήματα προς τη διαμόρφωση ενός ευρύτερου πλαισίου προστασίας των

¹⁰ ν. 3315/1955

* ΑΠ.283/96 Ελλ. Δ/νη 1986 σ. 1288

Εφ. Αθ. 283/92 Αρμεν. 1992 σ.606-7

¹¹ Βλ. Παραράς: Το Σύνταγμα και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου Κομοτηνή 1985,

¹² Βλ. F. Dekeumer – Deffosez les droits de l' enfant Paris σ.81

παιδιών και κυρίως των παιδιών που έπεσαν θύματα κακομεταχείρισης των αρρώστων ή των αδύναμων παιδιών.

Άρθρο 22: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το δικαίωμα της εργασίας απευθύνεται σε όλα τα φυσικά πρόσωπα. Ωστόσο, ο νόμος ορίζει ένα κατώτατο όριο ηλικίας των ατόμων που δικαιούνται να εργαστούν για το συμφέρον των ίδιων και τρίτων. Για αυτόν το λόγο, απαγορεύεται σε ανηλίκους κάτω των 15 ετών να εργάζονται¹³. Η απαγόρευση αυτή βρίσκεται σε στενή σχέση με την κρατική φροντίδα για την παιδική ηλικία (άρθρο 21 Συντ.) και με την υποχρεωτική σχολική φοίτηση (άρθρο 16 Συντ.)*

Αξία αναφοράς για την έκταση και την λειτουργία των προαναφερθέντων δικαιωμάτων είναι και τα εξής άρθρα του Συντάγματος:

Άρθρο 2: Ο ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου που ζητά το άρθρο 2 αναφέρεται στην αναγνώριση της αξίας του ανθρώπου ως «υποκειμένου δικαίου» που τον διακρίνει από τα άλογα όντα και από τα αντικείμενα του δικαίου. Ο άνθρωπος καθίσταται φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Η συνταγματική κατοχύρωση της αξίας του ανθρώπου και της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας αρχίζει πριν από τη γέννηση του ατόμου και αφορά και τον κυοφορούμενο¹⁴.

Άρθρο 25:

Το άρθρο αυτό ανήκει από κεφάλαιο των «Ατομικών και Κοινωνικών Δικαιωμάτων». Ωστόσο, παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα να μην αναφέρεται σε κάποιο μεμονωμένο δικαίωμα, αλλά να καθιστά τη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κρατικό σκοπό. Το παλαιό κράτος αποχής έδωσε τη θέση του στο προστατευτικό κοινωνικό κράτος δικαίου¹⁵. Με την αναθεώρηση, καθιερώθηκε όχι μόνο η διασφάλιση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, αλλά και η ανάγκη ανάληψης αρμόζουσας δραστηριότητας εκ μέρους των κρατικών οργάνων με σκοπό να διασφαλίσουν αποτελεσματικά τα δικαιώματα αυτά. Σύμφωνα με την παρ.4 του

¹³ ν. 1182/1981, Α' 193

* Εφ. Αθ. 10358/1991 Ελλ. Δ/νη 1993 σ. 137-8

¹⁴ Βλ. ΠΔ. Δαγτόγλου Συντ. Δικ. Ατομικά Δικαιώματος Β 2^η εκδ. Σ.1327

¹⁵ Βλ. Α.Γ.Δημητρόπουλος. Συνταγματικά Δικαιώματα Γενικό μέρος Αθήνα-Θες/κη 2005

ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

άρθρου αυτού, το κράτος έχει το δικαίωμα «να αξιώνει από όλους τους πολίτες των εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και ηθικής αλληλεγγύης».

Τ Ε Τ Α Ρ Τ Ο Μ Ε Ρ Ο Σ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

1. Σχέση των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων με το εσωτερικό δίκαιο (άρθρο 28 Σύντ.)

Το άρθρο 28 παρ.1 Σύντ. ορίζει ότι «οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους της καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου».

Με τη ρύθμιση αυτή γίνεται σαφές ότι οι νόμοι διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: στη μία κατηγορία ανήκουν αυτοί που έχουν κοινοβουλευτική προέλευση στη άλλη αυτοί που είχαν διεθνή συμβατική προέλευση· η κατηγορία που υπερισχύει είναι η δεύτερη. Το άρθρο 28 σε συνδυασμό με το άρθρο 2 παρ. 2 επισημαίνουν ότι η Ελλάδα κείται θετικά σχετικά με την αποδοχή και εφαρμογή της υπόσχεσης νομιμοφροσύνης προς τις αρχές του διεθνούς δικαίου¹.

Εφόσον οι νομοθετικά επικυρωμένες διεθνείς συμβάσεις «υπερισχύουν κάθε αντίθετης διάταξης νόμου» κατά το άρθρο 28, οι συμβάσεις αυτές δεν είναι μόνο ότι επικυρώθηκαν μετά την έναρξη ισχύος του Συντάγματος του 1975, αλλά και ότι έχουν κυρωθεί και πριν από τα χρονικά αυτά σημεία. Ζήτημα γεννάται κατά πόσο οι διεθνείς συμβάσεις υπερισχύουν και του Συντάγματος ή όχι· το άρθρο 28 αποδίδει στις επικυρωμένες με νόμο διεθνείς συμβάσεις και στο εθιμικό διεθνές δίκαιο ισχύ κανόνων ασθενέστερης εκείνης του Συντάγματος*· ωστόσο, ο νόμος δεν έχει πλέον τη δεύτερη θέση· αυτή ανήκει στους «γενικώς παραδεγμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου».

Το άρθρο 28 αποτελεί καινοτομία, γιατί θεσπίζει κανόνες που επεμβαίνουν στη θέληση του εγχώριου νομοθέτη να ρυθμίζει με διαφορετικό τρόπο θέμα καθορισμένο από διεθνή σύμβαση επικυρωμένη με νόμο.

¹ Βλ. Βεγλερής. Η σύμβαση των Δικαιωμάτων του ανθρώπου και το Σύνταγμα Αθήνα 1988 σελ. 65.

* ΑΠ. 1603/91, Ελλ Δ/νη 1993 σ. 332 επ.

ΣτΕ 1930/98, Ελλ. Δ/νη 1999 σ. 891 σχετικά με την σύγκρουση του Συντάγματος και της ΔΣΔΠ

2. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (4 Νοεμβρίου 1950) ψηφίστηκε στη Ρώμη από τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Είχε προηγηθεί το 1948 στο Παρίσι η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που αποτελεί ένα κείμενο θεμελιώδους σημασίας για την προαγωγή της προσπάθειας σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών. Η ΕΣΔΑ είχε ως απώτερο στόχο την ενδυνάμωση ορισμένων ατομικών δικαιωμάτων.

Η ΕΣΔΑ ψηφίστηκε στον απόηχο του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου. Απηχέι τις αντιλήψεις των ανθρώπων που έζησαν τη ζοφερή περίοδο που σημάδεψε την ανθρωπότητα να διασφαλίσουν τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα που καταδυναστεύθηκαν εκείνη την περίοδο.

Η ΕΣΔΑ κυρώθηκε με τον ν. 2329/1953, καταγγέλθηκε όμως κατά την διάρκεια της δικτατορίας.² Τελικά τέθηκε σε ισχύ με το ν.δ. 54/1974 μετά την παλινόρθωση της δημοκρατίας.

Η ΕΣΔΑ, που έχει τροποποιηθεί με δέκα τέσσερα ως τώρα πρωτόκολλα κατοχυρώνει το δικαίωμα στη ζωή, την απαγόρευση των βασανιστηρίων, την απαγόρευση της δουλείας και των καταναγκαστικών έργων, την προσωπική ελευθερία και ασφάλεια, δικαίωμα στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης, μη επιβολή ποινής άνευ νόμου, σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας, έκφρασης, το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι, δικαίωμα συνάψεως γάμου, πραγματικής προσφυγής ακόμα και τα σχετικά με τα Ευρωπαϊκά Δικαστήρια των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Η ΕΣΔΑ είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα σύμβασης που θεωρείται self – executing, καθώς επηρεάζει δραστικά τις εσωτερικές βιοτικές δημόσιες ή ιδιωτικές σχέσεις. Στα κράτη που εφαρμόστηκε εισήχθη άμεσα στο εσωτερικό δίκαιο καθιερώνοντας ελευθερίες προς τα άτομα, τα οποία έχουν θετικές απαιτήσεις από το κράτος.

² Η δικτατορία την είχε καταγγείλει ενόψει της αποβολής της χώρας μας από το Συμβούλιο της Ευρώπης.

Π Ε Μ Π Τ Ο Μ Ε Ρ Ο Σ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) στις 20 Νοεμβρίου του 1989 υπέγραψε ομόφωνα τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Η εν λόγω Σύμβαση θεωρείται ως το πλέον ολοκληρωμένο ψήφισμα του ΟΗΕ, καθώς προστατεύει όχι μόνο τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα του παιδιού, αλλά και τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά του δικαιώματα.¹ Έχει κυρωθεί από 191 κράτη (με εξαίρεση τις ΗΠΑ και τη Σομαλία).

Στην Ελλάδα κυρώθηκε με τον ν. 2101/1992 στις 3.12.1992.

A. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Από τα τέλη του 19^{ου} – αρχές του 20^{ου} αιώνα ξεκίνησαν οι προσπάθειες για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών.

Το 1924 υιοθετήθηκε στη Γενεύη η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού. Αν και χωρίς νομική δεσμευτικότητα, αποτέλεσε το πρώτο διεθνές κείμενο που ασχολήθηκε με την διεθνή προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών. Το 1946, μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ αποφάσισε τη δημιουργία του Διεθνούς Ταμείου για τις έκτακτες ανάγκες του παιδιού, το οποίο, το 1953, μετονομάστηκε σε Ταμείο των ΗΕ για το παιδί, γνωστό ως UNICEF. Το 1959 κατατέθηκε από τη Γενική Συνέλευση των ΗΕ η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού. Στο Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΣΑΠ) και στο Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (ΣΟΚΠ) περιλαμβάνονται διατάξεις που αφορούν το παιδί. Επιπρόσθετα τόσο ο Ο.Η.Ε. όσο και τα Η.Ε. προχώρησαν στην έκδοση πολλών συμβάσεων που αφορούν το παιδί, όπως η Σύμβαση κατά των διακρίσεων στην Εκπαίδευση (1960), η Σύμβαση για τη συναίνεση στο γάμο, στα ελάχιστα όρια ηλικίας στο γάμο και την καταχώρηση του γάμου (1962).

¹ Βλ. Παρουλάς, Νάσκου – Περράκη. Η Σύμβαση των ΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού 2002 σελ. 11.

B. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το 1979 μετά από πρόταση της Πολωνικής Κυβέρνησης άρχισε να εξετάζεται η ιδέα της κατάρτισης μιας Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού επί ευκαιρία του Διεθνούς Έτους του Παιδιού από τα Η.Ε.

Γ. ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Ο πρώτος άξονας του δικαιολογητικού πλαισίου της Σύμβασης είναι η αναγνώριση σε κάθε άνθρωπο του απόλυτου δικαιώματος να απολαμβάνει όλα τα δικαιώματα που απορρέουν από την ανθρώπινη φύση του ανεξαρτήτως της ηλικίας του.

Ο δεύτερος άξονας βασίζεται ακριβώς στο νεαρό της ηλικίας των παιδιών, τα οποία για αυτόν ακριβώς τον λόγο χρήζουν ιδιαίτερης φροντίδας. Χρειάζονται αυξημένη προστασία, βοήθεια και προσοχή.

Δ. ΦΟΡΕΙΣ

Το άρθρο 1 της Δ.Σ.Δ.Π. ορίζει την έννοια του φορέα των δικαιωμάτων: Πρόκειται για κάθε άνθρωπο κάτω των δεκαοκτώ ετών, εκτός αν η εσωτερική νομοθεσία του κράτους ορίζει μικρότερο όριο ενηλικίωσης. Η ηλικία που τίθεται είναι η συνήθης – τουλάχιστον στις ευρωπαϊκές χώρες – ηλικία ενηλικίωσης.²

Παράλληλα, η Σύμβαση αφήνει στα συμβαλλόμενα κράτη το περιθώριο να ορίσουν κατώτερο ηλικιακό σημείο. Ως αποτέλεσμα, η προστασία από την εν λόγω Σύμβαση παύει σε μικρότερη ηλικία από αυτή των 18 ετών. Ένα άλλο σημείο άξιο αναφοράς είναι το ότι ο ορισμός αυτός δεν αποκλείει την επέκταση της προστασίας και σε παιδί ακόμα αγέννητο, χωρίς βέβαια να δημιουργεί κάποια νομική υποχρέωση προς αυτήν την κατεύθυνση.³

E. ΑΡΘΡΑ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ (2 ΚΑΙ 3)

Άρθρο 2: Αρχή της μη διάκρισης

Όλοι οι άνθρωποι και ειδικότερα όλα τα παιδιά θεωρούνται όντα ίσης αξίας. Γι' αυτό το λόγο, οι διακρίσεις ανάμεσα σε παιδιά απαγορεύονται ρητά. Η απαγόρευση

² άρθρο 1 της ΕΣΑΔΠ, ν. 2502/1997

³ ΑΚ 35: το πρόσωπο γίνεται ικανό να είναι φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων από τη στιγμή που θα γεννηθεί ζωντανό.

διακρίσεων εις βάρος των παιδιών του άρθρ. 24 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) και το αντίστοιχο άρθρο 14 της ΕΣΔΑ απαντάται και εδώ. Επιπλέον, το άρθρο αυτό (παρ. 1) επεκτείνει τον κύκλο των ανθρώπων που είναι φορείς του δικαιώματος αυτού κατά το Συντ. 1975/1986 (άρθρο 4 παρ. 1) σε παιδιά όχι μόνο ελληνικής καταγωγής. Συμπερασματικά, η διάταξη συνδράμει στην καταπολέμηση των αρνητικών διακρίσεων εις βάρος των παιδιών.

Άρθρο 3 : ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ – ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΡΙΤΩΝ

Στο άρθρο αυτό περιλαμβάνεται μια θεμελιώδους σημασίας αρχή της Σύμβασης: η αρχή της προστασίας του συμφέροντος του παιδιού: Όλες οι αποφάσεις σχετικά με παιδιά που λαμβάνονται από όργανα της νομοθετικής ή δικαστικής εξουσίας, διοικητικές αρχές ή οργανισμούς έχουν γνώμονα το συμφέρον του παιδιού⁴. Η* αρχή αυτή έχει δύο εκφάνσεις: η πρώτη συνίσταται στην υποχρέωση των Κρατών να προτάσσουν τα δικαιώματα του παιδιού έναντι άλλων κοινωνικών ομάδων αφιερώνοντας και μεγαλύτερους οικονομικούς πόρους προς την κατεύθυνση αυτή. Παράλληλα, τα Κράτη – μέρη πρέπει να δείχνουν σεβασμό στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων, των επιτρόπων του ή των άλλων προσώπων που είναι νόμιμα υπεύθυνοι για αυτό». Η δεύτερη αναφέρεται στην προστασία ορισμένων παιδιών σε συγκεκριμένες καταστάσεις, όπως στο άρθρο 21, όπου επισημαίνεται ότι ο βασικός σκοπός του θεσμού της υιοθεσίας απαντάται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 24), στο Ελληνικό Σύνταγμα, όπως προλέχθηκε, στον ΑΚ διάταξη 1511.

ΣΤ. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΑΙΔΙΩΝ

Άρθρο 6: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Πρωταρχικό δικαίωμα του παιδιού είναι το δικαίωμα στη ζωή, που αποτελεί και ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματα και του Ελληνικού Συντάγματος (άρθρ. 5 παρ. 2). Το δικαίωμα στην επιβίωση επιβάλλει στα κράτη τη λήψη όλων των αναγκαίων και κατάλληλων μέτρων, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η επιβίωση και μάλιστα η ποιοτική επιβίωση των παιδιών. Το δικαίωμα στην ανάπτυξη, όπως και το δικαίωμα

⁴ Βλ. Νάσκου – Περράκη, Χρυσόγονος – Ανθόπουλος; Η διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη σελ. 45

* ΑΠ. 283/1996 Ελλ. Δ/νη 1986 σ. 1288

στην επιβίωση, έχει δυναμική έννοια. Πρόκειται για το δικαίωμα των παιδιών για οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική ανάπτυξη, η οποία προϋποθέτει τροφή, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, βασική εκπαίδευση.

Άρθρο 7: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ, ΣΤΗΝ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΕΙ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ.

Το συγκεκριμένο άρθρο πραγματεύεται το ζήτημα της ταυτότητας του παιδιού, λύνοντάς το με τη σύνδεση του παιδιού με ορισμένη έννομη τάξη και πρόσωπα.

Κατοχυρώνεται το δικαίωμα στην Ιθαγένεια, δηλαδή η σύνδεση ενός προσώπου δημόσια με την πολιτεία, στον λαό της οποίας ανήκει. Σύμφωνα με το αρθρ. 1 του Κ.Ε.Τ⁵, ελληνική ιθαγένεια αποκτούν όχι μόνο τα τέκνα Έλληνα ή Ελληνίδας, αλλά και όσοι γεννιούνται στην ελληνική επικράτεια, αν με τη γέννηση τους δεν αποκτούν αλλοδαπή ιθαγένεια ή είναι άδηλης ιθαγένειας. Επιπλέον, κατοχυρώνεται το δικαίωμα στο όνομα, δηλαδή το δικαίωμα να γίνει υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αποκτώντας όνομα και επώνυμο¹³. Με το όνομα εκτός από βιολογική το άτομο αποκτά και νομική υπόσταση.

Διασφαλίζεται και το δικαίωμα εγγραφής στο Ληξιαρχείο μετά τη γέννηση, με την οποία προστατεύεται η ταυτότητα του παιδιού και το δικαίωμα του παιδιού να γνωρίζει την ταυτότητα των γονέων του, με σκοπό την ολοκλήρωση της εξατομίκευσης του⁷. Το δικαίωμα αυτό χαίρει ιδιαίτερης προστασίας από το εσωτερικό δίκαιο.⁸

Η δεύτερη παράγραφος του άρθρου αναφέρεται στα παιδιά χωρίς πατρίδα και επισημαίνει την ανάγκη να μην υπάρχουν ανιθαγενή παιδιά.

Άρθρο 9: ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΧΩΡΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ

Όπως και το ελληνικό Σύνταγμα έτσι και η Δ.Σ.Δ.Π. αντιλαμβάνεται την οικογένεια ως τη βασική μονάδα στην οποία μπορεί να βασιστεί η κοινωνία. Στο εν λόγω άρθρο ρυθμίζεται το ζήτημα της στέρησης της επιμέλειας του τέκνου από έναν ή και τους δύο γονείς του.

Για να αφαιρεθεί η επιμέλεια του τέκνου από έναν ή και τους δύο γονείς του πρέπει αυτό να γίνει από την αρμόδια αρχή για προβλεπόμενους από τον νόμο

⁵ ν. 1438/1984

¹³ ΑΠ. 1321/1992. Ελλ.Δ/νη 2002 σ. 16 19 – 21
ΑΠ. 1700/2001, ΣτΕ 1680/93. ΤοΣ 1993 σ. 614

⁷ ΑΠ. 460/1999 Ποιν. Χρ. 2000 σ. 69-70

⁸ Εξαίρεση αποτελεί το άρθρ. 1559 παρ. 2^Α.Κ.

λόγους και μέσω της και νόμιμης διαδικασίας. Επιπρόσθετα, είναι αναγκαίο να κατοχυρώνεται το δικαίωμα ακρόασης των εμπλεκομένων στην υπόθεση καθώς και το δικαίωμα άσκησης ένδικου βοηθήματος⁹. Το ελληνικό δίκαιο είναι εναρμονισμένο με τη διάταξη αυτή. Η διαδικασία εμπίπτει στις αρμοδιότητες του Μονομελούς Πρωτοδικείου, το οποίο εκδικάζει βάσει των σχετικών διατάξεων⁸. Το δικαίωμα ακρόασης στις δίκες για την αφαίρεση της επιμέλειας του τέκνου είναι κατοχυρωμένο, ενισχυμένο μάλιστα και από την αρχή της ισότητας των διαδίκων.

Η παρ. 3 του άρθρου 9 διασφαλίζει το δικαίωμα επικοινωνίας του τέκνου, που ζει χωριστά και από τους δύο ή από έναν από τους γονείς του, να διατηρεί σχέσεις και να έχει επαφή μαζί του^{*9}. Η παράγραφος 4 θεσπίζει το δικαίωμα πληροφόρησης των μελών μιας οικογένειας σε περίπτωση χωρισμού μετά από λήψη διοικητικών μέτρων. Η πληροφόρηση αφορά τον τόπο στον οποίο βρίσκεται το απόν μέλος.

Άρθρο 10: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΕΠΑΝΕΝΩΣΗΣ

Το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης έχει κάθε παιδί που ζει μακριά από τους γονείς του είτε εξαιτίας εμπόλεμων καταστάσεων είτε εξαιτίας αποβίωσης, μετανάστευσης ή διαφορετικής καταγωγής των γονέων. Τόσο η ΕΣΔΑ όσο και άλλα κείμενα σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως η Σύμβαση για τη Μετάθεση της Ευθύνης σε θέματα Προσφυγών, ρυθμίζουν εκτενώς το θέμα. Αλλά και η ελληνική έννομη τάξη παρέχει πολλαπλές κατοχυρώσεις του δικαιώματος αυτού εκτός από το άρθρο 21 παρ. 1 Συντ. και το άρθρο 1520 Ακ ορίζει το δικαίωμα της προσωπικής επικοινωνίας του γονέα που δε διαμένει με το παιδί του ή δεν ασκεί την επιμέλεια του¹⁰. Ο ν. 2910/2001 περιέχει ρυθμίσεις σχετικά με την οικογενειακή επανένωση των αλλοδαπών.

Άρθρο 12: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

(σεβασμός των απόψεων του παιδιού)

Με το άρθρο αυτό κατοχυρώνεται η δυνατότητα των ανηλίκων να εκφράζουν τη γνώμη τους για κάθε θέμα που τους αφορά ανάλογα βέβαια με την ηλικία και το βαθμό της ωριμότητας τους. Αποτελεί εγγύηση των θεσμών της προηγούμενης ακρόασης καθώς και της παροχής έννομης δικαστικής προστασίας και της δικαστικής

⁹ Βλ. Νάσκου – Περράκη, Χρυσόγονας – Ανθόπουλος. Η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη σελ. 87

⁸ Κ Πολ Δ άρθρο 681 Β παρ. 2, 666, 552, και ΑΚ 1535,1387,1510 παρ. 1+εδ .α΄

* ΑΠ. 1241/1987 εφ. Ελλ. Δ/νη 1988 σ.662-3

ΑΠ. 422/99 ελλ/Δ/νη 1999 σ. 1546

¹⁰ Πλημ. Χαλκ. 65/2002 Ποιν.Χρον. 2002 σ. 660-4

ακρόασης. Το παιδί πλέον δεν νοείται ως ένα άβουλο όν, αλλά ως ένα άτομο αυτόνομο και αυτόβουλο.

Η πρώτη παράγραφος του άρθρου παρέχει έναν οδηγό για το πως θα πρέπει να είναι η ζωή του ανηλίκου σε όλες τις εκφάνσεις της¹¹. Η δεύτερη παράγραφος αναφέρεται σε διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες, στις οποίες ο ανήλικος είναι εμπλεκόμενος και γι' αυτό η γνώμη του είναι άξια λόγου. Το παιδί έχει πλέον «ικανότητα διάκρισης». Το κράτος πρέπει να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε στις διαδικασίες που θα κινηθούν να υπάρχει το περιθώριο να ακουστεί η άποψη των παιδιών. Το άρθρο 1511 ΑΚ συμβαδίζοντας με την Δ.Σ.Δ.Π. ορίζει ότι η γνώμη του παιδιού πρέπει να ζητείται και να συνεκτιμάται ανάλογα με την ωριμότητα του, για κάθε απόφαση σχετική με τη γονική μέριμνα και εφόσον αυτή αφορά τα συμφέροντα του.¹²

Άρθρο 13: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΙΔΕΩΝ

Το δικαίωμα της έκφρασης ανήκει σε κάθε παιδί, οι δε απόψεις του εκφράζονται προφορικά, γραπτά, μέσω τύπου ακόμα και μέσω της τέχνης ανάλογα με την προσωπική βούληση του παιδιού¹³ (ενεργητική πλευρά του δικαιώματος). Όμως κατοχυρώνεται με το άρθρο αυτό και η ελευθερία αναζήτησης και λήψης πληροφοριών (παθητική πλευρά του δικαιώματος).

Το δικαίωμα αυτό υπόκειται σε περιορισμούς κατά την δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου. Προϋποθέσεις είναι ότι οι περιορισμοί πρέπει να προβλέπονται από τον νόμο και να τίθενται με απώτερο σκοπό το σεβασμό των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων ή για λόγους διαφύλαξης της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημοσίων ηθών.

Στην ελληνική έννομη τάξη, όπως προείπαμε, η ελευθερία έκφρασης προστατεύεται από το Σύνταγμα (άρθρ. 14 και 16). Η Σύμβαση, ωστόσο, παρέχει ευρύτερη προστασία.

¹¹ ΑΠ.1111/02 Ελλ. Δ/νη 200 σ. 1622

ΑΠ. 6/1992 Ελλ. Δ/νη 1992 σ. 1528-9

¹² Σχετικές είναι οι διατάξεις: άρθρο 681Γ Κ. Πολ. Δ, ΑΚ 1555, 1556 και 1647 ΑΚ, μετά την τροποποίηση τους από τον ν. 2427/1997

¹³ Βλ. Παρούλας, Νάσκου – Περράκη: Τετράδια Διεθνούς Δικαίου. Η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού σελ. 22-23.

Άρθρο 14: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΚΕΨΗΣ, ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Οι τρεις ελευθερίες που κατοχυρώνονται στο άρθρο αυτό, η ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας, αποτελούν τον πυρήνα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Ζήτημα δημιουργείται σχετικά με το κατά πόσο είναι εφαρμόσιμα δικαιώματα σε περίπτωση παιδιών, καθώς απαιτούν πνευματική και ψυχολογική ωριμότητα. Όσο η συνείδηση, η σκέψη και τα θρησκευτικά πιστεύω είναι στοιχεία που διαμορφώνουν την προσωπικότητα του ανθρώπου και χωρίς τα οποία αυτή χάνει το νόημα της. Επομένως, φορέας του δικαιώματος δεν παύει να είναι το παιδί, στην άσκηση του δικαιώματος, όμως, καθοδηγείται από τους γονείς ή τους νόμιμους εκπροσώπους του, όπως αναφέρθηκε στην οικεία ενότητα για τη συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος (άρθρο 14).

Άρθρο 15: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΗΣ

Η Δ.Σ.Δ.Π. ορίζει τα παιδιά είναι φορείς των δικαιωμάτων του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι¹². Η ελευθερία της συνένωσης συνίσταται στην ελευθερία των ανηλίκων να συστήνουν ενώσεις και να λαμβάνουν μέρος στη λειτουργία τους. Το ζήτημα του άρθρου 12 του Συντάγματος έχει αναλυθεί στην οικεία ενότητα. Η ελευθερία της συνάθροισης συνίσταται στο δικαίωμα των ανηλίκων να συμμετέχουν σε δημόσιες εκδηλώσεις, εφόσον μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμα αυτό αυτοπροσώπως. Ο τυχόν περιορισμός του δικαιώματος των ανηλίκων να διοργανώσουν μια συγκέντρωση θα πρέπει να κρίνεται κατά το άρθρο 129 του ΑΚ και να μην είναι ολοκληρωτικός.

Το άρθρο αυτό με την κατοχύρωση των προκείμενων δικαιωμάτων καθιστά σαφές ότι οι ανήλικοι είναι φορείς τους. Οι περιορισμοί στις ελευθερίες της συνένωσης και συνάθροισης θεωρούνται δικαιολογημένοι μόνο όταν υπακούουν στις αρχές και δεσμεύσεις, που αφορούν και τους ενήλικους (παρ. 2).

Άρθρο 16: ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

Το δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής, οικογενειακής ζωής, της κατοικίας και της αλληλογραφίας αποτελεί όψη του δικαιώματος της προσωπικότητας του παιδιού. Προστατεύεται ακόμα η τιμή και η υπόληψη του. Σε όλες τις περιπτώσεις, η Δ.Σ.Δ.Π παρέχει προστασία όταν οι προσβολές είναι αυθαίρετες και παράνομες.

¹² Διατύπωση άρθρο 11 ΕΣΔΑ

Πρόκειται για μια γενική ρήτρα η οποία απαιτεί από τον εγχώριο νομοθέτη δραστηριοποίηση προκειμένου να επιτευχθεί η πολυπόθητη προστασία.¹³

Άρθρο 20: ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ

Ένα παιδί που διαβιώνει σε ένα ακατάλληλο για το ίδιο οικογενειακό περιβάλλον, έχει δικαίωμα να «μεταφερθεί» σε ένα υγιές περιβάλλον, το οποίο θα αποτελέσει πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη του. Όπως επίσης, ένα παιδί που δεν έχει τη δυνατότητα να μεγαλώνει μέσα σε ένα οικογενειακό περιβάλλον, δικαιούται ειδική προστασία. Το αντικειμενικό γεγονός της ανυπαρξίας ή ακαταλληλότητας του οικογενειακού περιβάλλοντος αξιώνει ιδιαίτερη κρατική μέριμνα.

Άρθρο 24: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Στο προοίμιο του Καταστατικού της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας ορίζεται ως υγεία η κατάσταση της πλήρους σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής ευημερίας. Το συγκεκριμένο άρθρο κατοχυρώνει όχι μόνο το δικαίωμα πρόσβασης στη θεραπεία, αλλά και το δικαίωμα στην αποκατάσταση*. Ό ορος «το καλύτερο δυνατόν επίπεδο υγείας» συνεπάγεται τη λήψη εκ μέρους του κράτους ζωτικών μέτρων για τη συνεχή αναβάθμιση του συστήματος υγείας, εφ' όσον αυτό σχετίζεται με παιδιά. Πρόκειται για ένα ατομικό και κοινωνικό αγαθό, το οποίο προστατεύεται και από το Σύνταγμα (άρθρο 21,2)

Η Σύμβαση ορίζει ότι τα κράτη υποχρεούνται να κινηθούν προς ορισμένες κατευθύνσεις, οι οποίες είναι : α) μείωση της βρεφικής και παιδικής θνησιμότητας, β) έμφαση στην πρωτοβάθμια περίθαλψη, γ) διασφάλιση θρεπτικών τροφών και πόσιμου ύδατος, δ) Αρμόζουσα ιατρική φροντίδα των μητέρων πριν και μετά τον τοκετό, ε) διαπαιδαγώγηση γονέων και παιδιών σε θέματα υγείας, στ) πρόληψη και οικογενειακός προγραμματισμός, ζ) κατάργηση βλαπτικών για τα παιδιά πρακτικών.¹⁴

Άρθρο 25: ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΣΕ ΑΝΑΔΟΧΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Πρόκειται για τα δικαιώματα του παιδιού που έχει απομακρυνθεί από το οικογενειακό του περιβάλλον και ζει πλέον σε μια ανάδοχη οικογένεια για λόγους

¹³ Βλ. ΑΚ57-59, 1510-1511,920/ΠΚ. 248-250,361-363,370

* ΣτΕ 2546/1999 ΤοΣ 1999 σ. 1144-8

¹⁴ Βλ. Νάσκου – Περράκη, Χρυσόγονος – Ανθόπουλος. Η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη σελ. 265-269.

φροντίδας, θεραπείας ή προστασίας της σωματικής ή πνευματικής του υγείας για περιοδική επιθεώρηση της παρεχόμενης θεραπείας και κάθε άλλο ζήτημα αυτής της τοποθέτησης.

Άρθρο 26: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ

Το παιδί δικαιούται να απολαμβάνει τους θεσμούς της κοινωνικής ασφάλισης, της κοινωνικής πρόνοιας και της παροχής υπηρεσιών υγείας. Τα κράτη υποχρεούνται στη λήψη μέτρων για την προστασία του δικαιώματος αυτού σύμφωνα με την εσωτερική έννομη τάξη. Το δικαίωμα του παιδιού στην κοινωνική ασφάλεια δεν είναι ευθέως συνταγματικά κατοχυρωμένο. Συνάγεται, βέβαια, από τις διατάξεις 22 και 21 που ευνοούν την διαμόρφωση του παιδιού ή τη λήψη ευνοϊκών για τα παιδιά μέτρων,

Άρθρο 27: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΓΙΑ ΕΝΑ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΖΩΗΣ

Το δικαίωμα στη ζωή και την ανάπτυξη εμπερικλείει και το δικαίωμα για αδιάκοπη βελτίωση των συνθηκών ζωής του παιδιού, έτσι ώστε η ανάπτυξη του να διεξάγεται με ευνοϊκότερους όρους. Η ανάπτυξη αφορά όλες τις εκφάνσεις της (σωματική, πνευματική, ηθική, κοινωνική) και δεν περιορίζεται στην απλή επιβίωση του παιδιού, αλλά εκτείνεται στην προσωπική του εξέλιξη και στον ρόλο του ως μέλος του κοινωνικού συνόλου.

Το δικαίωμα αυτό εμπίπτει αρχικά στην υποχρέωση και στο καθήκον των γονέων. Ωστόσο, στο έργο τους αυτό θα έχουν αρωγούς τα Κράτη – μέρη, τα οποία πρέπει να συνδράμουν οικονομικά τους γονείς και κυρίως στους τομείς της σίτισης, ένδυσης και στέγασης. Μάλιστα, ιδιαίτερη μέριμνα απαιτείται για τη διασφάλιση του δικαιώματος αυτών των παιδιών που ζουν στο εξωτερικό μακριά από τους γονείς ή τους κηδεμόνες τους (παρ. 4).

Άρθρο 28: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η ΔΣΔΠ κατοχυρώνει πρώτη φορά σε διεθνείς επίπεδο το συγκεκριμένο δικαίωμα, το οποίο συνεπάγεται την ίση πρόσβαση όλων στη μόρφωση, την αρχή της δωρεάν φοίτησης και της μη διακρατικής μεταχείρισης των σπουδαστών.¹⁵ Κατοχυρώνεται και συνταγματικά (απορρέει από το άρθρο 16 παρ. 3), δείχνοντας με αυτόν τον τρόπο την υποχρέωση του κράτους να μεριμνήσει για αυτόν τον τομέα.

¹⁵ Βλ. Νάσκου – Περράκη, Χρυσόγονος – Ανθόπουλος. Η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη σελ. 291.

Το δικαίωμα ανήκει σε όλα τα παιδιά βάσει της αρχής της ισότητας, παρεπόμενη της οποίας είναι η αρχή των ίσων ευκαιριών.

Οι βασικές υποχρεώσεις του Κράτους είναι η δωρεάν υποχρεωτική εκπαίδευση, ίση δυνατότητα πρόσβασης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με την παροχή οικονομικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης, ίση δυνατότητα πρόσβασης στην τεχνική και ανώτατη εκπαίδευση.

Η παράγραφος 3 του άρθρου προωθεί την διεθνή συνεργασία για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο τομέας της παιδείας.

Το άρθρο 29 της Δ.Σ.Δ.Π. αναφέρεται στους σκοπούς της εκπαίδευσης του παιδιού παρέχοντας μια γενική ρήτρα για τον θεωρητικό προσανατολισμό της παιδείας. Βασικός άξονας είναι ο σεβασμός στην προσωπικότητα, η προαγωγή της κοινωνικής συνοχής, η ενδυνάμωση των ατομικών δικαιωμάτων, η προετοιμασία για την είσοδο στο κοινωνικό σύνολο.

Άρθρο 30: ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗ, ΣΤΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

Το άρθρο αυτό αφορά παιδιά – μέλη μειονοτήτων και κατοχυρώνει τα δικαιώματα τους στη θρησκεία, στον πολιτισμό και στη γλώσσα. Το άρθρο αποτελεί περίπτωση απαγόρευσης αρνητικών διακρίσεων εξαιτίας εθνικής καταγωγής, γλώσσας ή θρησκείας. Η πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική ελευθερία παιδιών που ανήκουν σε μειονότητες είναι απαραβίαστη.

Άρθρο 31: ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΑΥΣΗ

Η αναγνώριση του δικαιώματος αυτού υπόκειται σε διαβάθμιση. Από την ανάπαυση και το παιχνίδι ως την παραγωγή πολιτιστικού έργου από το μέρος των παιδιών, όλες οι δραστηριότητες που ανήκουν στις κατηγορίες αυτές προστατεύονται από το εν λόγω άρθρο. Βέβαια, υπάρχουν ερωτηματικά ως προς το είδος της παρεχόμενης προστασίας, καθώς το κράτος πραγματώνει μέρος – αν όχι το μεγαλύτερο – για την ψυχαγωγία και την πολιτιστική διαπαιδαγώγηση των παιδιών μέσω του προγράμματος του για την εκπαίδευση.

Z. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΚΡΑΤΩΝ

Η Δ.Σ.Δ.Π παρά τον μακρή κατάλογο των δικαιωμάτων των παιδιών που αναγνωρίζει, καθιστά συνεχώς τα κράτη αρμόδια για την ανάληψη αναγκαίων

ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

πρωτοβουλιών. Στα άρθρα 2 και 3 επιβεβαιώνεται η αρχή της προστασίας του συμφέροντος του παιδιού στα πλαίσια, ωστόσο, μιας κρατικής αντίληψης περί δημόσιας πολιτικής μεριμνώντας και για «τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων του παιδιού, των επιτρόπων του ή άλλων προσώπων που είναι νόμιμα υπεύθυνοι γι' αυτό». Το άρθρο 4 ορίζει ότι τα Κράτη – μέρη πρέπει να αναλάβουν νομοθετική δραστηριότητα για να καταστήσουν τη Σύμβαση άμεσα εκτελεστή στο εσωτερικό τους δίκαιο.

Πιο ειδικά, στο άρθρο 8 της Σύμβασης, επισημαίνεται ότι τα Κράτη οφείλουν να μην παρεμβαίνουν στο δικαίωμα του παιδιού για διατήρηση της ταυτότητας του. Μάλιστα, πρέπει να δημιουργήσουν τους κατάλληλους μηχανισμούς για την αποκατάσταση της ταυτότητας σε περίπτωση στέρησης της. Επίσης, το άρθρο 11 σχετικά με τις αθέμιτες μετακινήσεις των παιδιών στο εξωτερικό καθιστά και πάλι τα Κράτη υπόχρεα. Επιπρόσθετα, τα συμμετέχοντα κράτη, ανέβαλαν την υποχρέωση να προστατεύσουν τα παιδιά από έντυπα και εκπομπές με επιβλαβή λόγω του νεαρού της ηλικίας τους περιεχόμενο (άρθρο 17).

Ιδιαίτερα είναι τα καθήκοντα των κρατών αναφορικά με τις σχέσεις γονέων – τέκνων*. Πρέπει να μεριμνούν για την από κοινού ανατροφή των παιδιών και από τους δυο γονείς (άρθρο 18), για την προστασία του παιδιού από κακομεταχείριση από τους γονείς ή από την πιθανή ενδοοικογενειακή βία (άρθρο 19), όπως συνέβει στην περίπτωση που εξέτασε το πλημ. Πρέβ. 581/2000 Ποιν. Χρον. 2000 σ. 948-53 όπου το παιδί έπεσε θύμα βιασμού, για την απασχόληση των παιδιών εργαζομένων γονέων (άρθρο 18). Παράλληλα, κινούν τα νήματα στη διαδικασία της υιοθεσίας κατά το άρθρο 21.

Αξίζει ακόμη να σημειωθεί ότι τα κράτη έχουν αναλάβει υποχρεώσεις ιδιαίτερες και απέναντι σε ειδικές κατηγορίες παιδιών: να παράσχουν προστασία και βοήθεια στο παιδί – πρόσφυγα (άρθρο 22)**, να συμβάλλουν στο μέγιστο βαθμό στην ανάπτυξη των ανάπηρων παιδιών (άρθρο 23), να φροντίσουν για την ανάρρωση και την επανένταξη του παιδιού – θύματος οποιουδήποτε τραυματικού βιώματος (άρθρο 39), να εξετάσουν με τη δέουσα προσοχή την περίπτωση του παιδιού – ύποπτου, κατηγορούμενου ή καταδικασμένου (άρθρο 40).

* Εφ. Αθ. 11035/87 Ελλ. Δ/νη 1988 σ. 1428
Εφ. Αθ. 4310/97 Ελλ. Δ/νη 2000 σ. 143-144
Εφ. Αθ. 6811/1999 Ελλ. Δ/νη 2000 σ. 455-6

** ΣτΕ 1336/2002 (www.dsanet.gr)
ΣτΕ 756/2002 (www.dsanet.gr)

Επαγρύπνηση αξιώνεται εκ μέρους των Κρατών για την προστασία των παιδιών από την κατανάλωση και χρήση επικίνδυνων ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών κατά το άρθρο 33, καθώς και κατά το άρθρο 34 από οποιαδήποτε είδους σεξουαλικής επίθεσης που λαμβάνει χώρα εναντίον ενός παιδιού^{***}. Πρέπει να κάνουν τα μέγιστα δυνατά εναντίον της απαγωγής, πώλησης και δουλεμπορίου παιδιών (άρθρο 35). Επίσης, να προσέχουν ώστε οι επιβαλλόμενες σε παιδιά ποινές να είναι ανάλογες της ηλικίας τους και σε καμία περίπτωση επιβλαβείς για το παιδί (άρθρο 37)

Τέλος, κατά το άρθρο 42 αναλαμβάνουν να γνωστοποιήσουν τις διατάξεις της Σύμβασης σε ενήλικες και παιδιά.¹⁶

Η. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ Δ.Σ.Δ.Π. - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το παιδί με τη σύμβαση αυτή δεν αποκτά μόνο δικαιώματα, αλλά έχει και την απαίτηση τα δικαιώματα αυτά να εκπληρώνονται¹⁴. Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών ζητά να υποστηριχθεί η σωματική και διανοητική ανάπτυξη του παιδιού με ιδιαίτερη μέριμνα για τα παιδιά που βρίσκονται σε δύσκολη θέση.

Πράγματι με τη Δ.Σ.Δ.Π. η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών ενισχύεται σε διεθνές επίπεδο. Κυρίως πρόκειται για τα δικαιώματα του παιδιού που είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την ευημερία του¹⁵. Ωστόσο, αρκετά χρόνια μετά την υιοθέτησή της, δυστυχώς δεν έχουν εκλείψει τα τεράστια προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά παγκοσμίως. Η θεμελιώδης αρχή της Σύμβασης, το συμφέρον του παιδιού, απουσιάζει σε πολλές περιπτώσεις έξω από τις δικαστικές αίθουσες. Πολλά παιδιά ακόμα και των αναπτυγμένων χωρών πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης από ασυνείδητους, οι οποίοι εκμεταλλεύονται το νεαρό της ηλικίας τους.

Τα παραδείγματα είναι πολλά. Ακόμα πιο ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι οι περιπτώσεις κακομεταχείρισης αυξάνονται, ως απόρροια των μελανών σημείων του σύγχρονου κόσμου. Έτσι παρατηρούνται φαινόμενα απαγωγής ή και αγοράς παιδιών για τα όργανα τους, εξάπλωσης της παιδικής πορνογραφίας μέσω του διαδικτύου, αύξηση του αριθμού των παιδιών που πέφτουν θύματα σεξουαλικής κακοποίησης ή

^{***} ΑΠ. 272/2002 Ποιν. Χρ. 2002 σ. 914-7

ΑΠ. 282/2002 Ποιν. Χρ. 2002 σ. 920-1

¹⁶ Βλ. Αγγελική Πιτσελά: Κείμενα αντεγκληματικής πολιτικής (Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού) σελ. 126-147

¹⁴ Βλ. Ρούλα Παπαδημητρίου, Τα δικαιώματα του Παιδιού και η ευθύνη των ενηλίκων της κοινότητας, Θεσσαλονίκη 1965 σ.7

¹⁵ Βλ. Bob Franklin, The new handbook of children's rights, London 2002 σ.111

ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

της λεγόμενης ενδοοικογενειακής βίας. Παράλληλα, τα χρόνια προβλήματα διαιωνίζονται. Παιδιά του τρίτου κόσμου όχι μόνο δε μορφώνονται, αλλά αγωνίζονται για την καθημερινή τους επιβίωση. Πολλά από αυτά αναγκάζονται να εργασθούν κάτω από άθλιες συνθήκες και σίγουρα όχι υπό συνθήκες που συνάδουν με την ηλικία τους.

Αυτές οι ενδεικτικές περιπτώσεις δείχνουν μια μόνο πτυχή του προβλήματος και καταδεικνύουν και το βαθμό της αποτελεσματικότητας της Σύμβασης. Θεωρητικά η Σύμβαση εξετέλεσε την αποστολή της ικανοποιητικά. Πρακτικά, όμως, υπάρχουν πολλά ζητήματα που πρέπει να επιλυθούν από τα Κράτη-μέρη έτσι ώστε τα ατομικά, κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά δικαιώματα των παιδιών να αναπτυχθούν σε όλη τους την έκταση. Πρόκειται για ένα δύσκολο και επίπονο έργο, του οποίου όμως οι καρποί ανταμείβουν κάθε προσπάθεια. Αν έστω και ένα παιδί αρχίσει να χαμογελάει, η προσπάθεια άξιζε τον κόπο. Εξάλλου, κανείς δε μπορεί να μείνει ασυγκίνητος στη θέα ενός παιδιού που υποφέρει. Αναμφίβολα είναι το πιο λυπηρό θέαμα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα συνταγματικά δικαιώματα του παιδιού συγκαταλέγονται στο κεφάλαιο των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, το οποίο ανήκει στο δημόσιο δίκαιο. Αποτελούν ελευθερίες που κατά την συνταγματική τάξη χρήζουν της ύψιστης προστασίας (βασικό είναι το άρθρο 21 Συντ.) Παράλληλα, προστατεύονται και από τις Διεθνείς Συμβάσεις, οι οποίες έχουν κυρωθεί με νόμο (κύρια είναι η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του παιδιού). Τα παιδιά λόγω του νεαρού της ηλικίας είναι άξια να απολαμβάνουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη προστασία εκ μέρους του κράτους. Η συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων τους κινείται προς αυτήν την κατεύθυνση

SUMMARY

The **constitutional rights** of the child are included in the chapter of personal and social rights, which belongs to the public law. They are liberties that according to the constitutional order are entitled to be protected at the highest degree (the article **21** of the Greek Constitution is of major importance). Simultaneously, they are also assured by the **International Treaties**, which have been confirmed by a law (the **International Treaty of children's Rights** is crucial). Children deserve to enjoy the greatest protection from the part of the state, because they are too young. The constitutional consolidation of their rights is bound to fulfill this ambition.

ΒΑΣΙΚΑ ΛΗΜΜΑΤΑ

- ◆ Δικαιώματα παιδιού
- ◆ Συνταγματικά δικαιώματα
- ◆ Δίκαιο ανηλίκων
- ◆ Νεότητα
- ◆ Ανήλικη νεότητα

KEY-WORDS

- Child's rights
- Constitutional rights
- Law of under-aged persons
- Youth
- Under-aged youth

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΒΕΓΛΕΡΗΣ,Η «Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το Σύνταγμα», Αθήνα, Αντ. Ν. Σάκκουλα,1988
2. Π.Δ.ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ, «Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά και κοινωνικά Δικαιώματα (Α',Β')», Αντ. Ν. Σάκκουλα, δεύτερη έκδοση,2005
3. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, «Συνταγματικά Δικαιώματα», Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Αντ. Ν. Σάκκουλα,2005
4. ΚΟΥΡΑΚΗΣ ΝΕΣΤΩΡ, «Δίκαιο παραβατικών ανηλίκων στο μεταίχμιο ποινικού δικαίου και εγκληματικής», Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2004
5. ΜΑΥΡΙΑΣ ΚΩΣΤΑΣ, «Συνταγματικό Δίκαιο», Αθήν, Αντ. Ν. Σάκκουλα, τρίτη έκδοση, 2004
6. ΝΑΣΚΟΥ-ΠΕΡΡΑΚΗ, ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ-ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, «Η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη», Αθήνα, Αντ., Ν. Σάκκουλα,2002
7. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΡΟΥΛΑ, «Η προετοιμασία του παιδιού και της οικογένειας και η ευθύνη των ενηλίκων της κοινότητας, Δημοσιεύματα Εταιρίας Προστασίας Αποφυλακιζομένων Θεσσαλονίκης», Θεσσαλονίκη,1965
8. ΠΑΡΑΡΑΣ, «Το Σύνταγμα και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Αθήνα, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Κομοτηνή,1985
9. ΠΑΡΟΥΛΑΣ, ΝΑΣΚΟΥ-ΠΕΡΡΑΚΗ, «Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του παιδιού», Τετράδια Διεθνούς Δικαίου 17
10. ΠΙΤΣΕΛΑ ΑΓΓΕΛΙΚΗ, «Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, Κείμενα αντεγκληματικής πολιτικής»
11. ΣΚΟΥΡΗΣ, «Δίκαιο της Παιδείας», Θεσσαλονίκη, Αντ., Ν, Σάκκουλα.1988
12. ΣΠΙΝΕΛΛΗ-ΤΡΩΙΑΝΟΥ, «Δίκαιο Ανηλίκων» Αθήνα, Αντ. Ν. Σάκκουλα,1987
13. ΤΡΩΙΑΝΟΥ-ΛΟΥΛΑ ΑΓΛΑΙΑ, «Η ποινική νομοθεσία των ανηλίκων», Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1995 σ. 28 .
14. T.E.JAMES, «Child law, Child care with a chapter on conflict of laws», London,1962
15. FRANKLIN BOB, «The new handbook of children's rights», London, New York Routledge Taylor and Franklis,2002
16. FRANCOISE DEKEUWER-DEFOSSEZ, «Les droits de l'enfant», Paris, Presses Universitaires de France,1991
17. ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ
18. ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

19. ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- ◆ Νόμος 2101/1992 (ΦΕΚ 192/2.12.92 Α'): Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού.
- ◆ Νόμος 2462/1997 : Επιφύλαξη ως προς την θανατική ποινή κατά τον Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα
- ◆ Νόμος 1566/1985 (ΦΕΚ Α. 167 19850930): Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Σκοποί, Αναλυτικά Προγράμματα, Γλώσσα διδασκαλίας.
- ◆ Νόμος 2462/1997 (ΦΕΚ Α 2519 970226): Κύρωση Διεθνών Συμβάσεων ΟΗΕ, Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
- ◆ Νόμος 1182/1981 (ΦΕΚ Α. 193 19810724): Κύρωση Δ.Σ.Ε. 138/1973, Απασχόληση ανηλίκων, Ηλικία εισόδου στην απασχόληση.
- ◆ Νόμος 1837/1989 (ΦΕΚ Α'85) : Για την Προστασία των ανηλίκων κατά την απασχόληση.
- ◆ Νόμος 3315/1955 : Περί συμπληρώσεως των περί δικαστηρίων ανηλίκων και μεταχείρισης ανηλίκων κείμενων διατάξεων.
- ◆ Νόμος 2910/2001 : Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην Ελληνική Επικράτεια, Κτήση της Ελληνικής Ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις (ΦΕΦΚ. Α'91)
- ◆ Νόμος 2328/95: Νομικό καθεστώς της ιδιωτικής τηλεόρασης και της τοπικής ραδιοφωνίας, ρύθμιση θεμάτων της ραδιοτηλεοπτικής αγοράς και άλλες διατάξεις.
- ◆ Νόμος 2918/2001: Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας 182 για την απαγόρευση των χειρότερων μορφών εργασίας των παιδιών και την άμεση δράση προς την εξάλειψή τους. (ΦΕΚ 119)
- ◆ Νόμος 1438/1984 (ΦΕΚ 601984058) : Κτήση της Ελληνικής Ιθαγένειας.
- ◆ Νόμος 2329/1953 (ΦΕΚ α 6819530321): Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του ανθρώπου

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- ♦ Α.Π. 1603/1991, Ελλ Δ/νη 1293σ.332 επ.: Πραγματεύεται τη σύγκρουση Συντάγματος και Διεθνούς Συμβάσεως για τα δικαιώματα του παιδιού.
- ♦ ΣτΕ 1930/1998, Ελλ Δ/νη 1999 σ. 89: υπόθεση του πρώην Βασιλέα Κωνσταντίνου.
- ♦ ΑΠ 283/1996, Ελλ Δ/νη 1986 σ. 1288: Η γονική μέριμνα ανατίθεται στον έναν γονέα σε περίπτωση συγκρούσεως κατά το συμφέρον του παιδιού.
- ♦ ΑΠ 1111/2002, Ελλ Δ/νη 2002 σ. 16822 (Εισηγητής: Γεράσιμος Σιμόπουλος)
- ♦ ΑΠ 6/1992, Ελλ Δ/νη 1992 σ. 1528-9 : (προς τον Διοικητικό Διευθυντή του Γενικού Περιφερειακού Νοσοκομείου Παίδων Αθηνών) : Ο γιατρός έχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να τελέσει χειρουργική επέμβαση επί ανήλικου τέκνου για την αποτροπή κινδύνου ζωής ή υγείας ακόμα και αν οι γονείς δεν συναινούν.
- ♦ Εφ. Αθ. 11035/1987, Ελλ. Δ/νη 1988 σ. 1428: Ανήλικα τέκνα - γονική μέριμνα Όταν η γονική μέριμνα ασκείται και από τους δύο γονείς, για λόγους, όμως, σύγκρουσης πρέπει να διορισθεί επίτροπος , η γνωμοδότηση του συγγενικού συμβουλίου είναι ασυμβίβαστη. Το δικαστήριο κατά περίπτωση κρίνει την αποτελεσματικότητα της πράξης.
- ♦ Εφ. Αθ. 4310/1997, Ελλ. Δ/νη 2000 σ. 143 – 4 και Εφ. Αθ. 6811/1999, Ελλ. Δ/νη 2000 σ. 455 – 6 σχετικά με την ευθύνη του ασκούντος την γονική μέριμνα για αδικοπραξία που τελείται από ανήλικο.
- ♦ ΑΠ 1321/1992, Ελλ. Δ/νη 2002 σ. 1619 – 21: Όταν η επιμέλεια έχει ανατεθεί με δικαστική απόφαση στον ένα γονέα, αυτός αποφασίζει για τα τρέχοντα ζητήματα , όχι όμως και για θέματα καθοριστικά για τη ζωή του παιδιού.
- ♦ ΑΠ 1700/2001, Ελλ. Δ/νη 2002 : Η διακοπή της έγγαμης συμβίωσης πριν την ονοματοδοσία καθιστά αναγκαία τη λήψη της απόφασης για το όνομα του τέκνου από κοινού ή από αυτόν που ασκεί τη γονική επιμέλεια. Η τυχόν διαφωνία λύνεται δικαστικά.
- ♦ ΣτΕ 1686/1993 Το Σ 1993 σ. 614: Υπόθεση του Αλή – Τσαμής Μπαϊντίν του Αλή

ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

- ◆ ΑΠ 460/1999 Ποιν. Χρ. 2000 σ. 69 – 70: Κρίνεται ότι η οικογενειακή τάξη διαταράσσεται και το δικαίωμα του παιδιού να γνωρίζει τους γονείς του καταπατάται, όταν μητέρα τέκνου γεννημένου χωρίς γάμου παρουσιάζει ως πατέρα άλλον από τον πραγματικό.
 - ◆ ΑΠ 283/1996, Ελλ. Δ/νη 1986 σ. 1288: Σε περίπτωση διαζυγίου, το παιδί ακολουθεί το γονιό που έχει δεθεί περισσότερο συναισθηματικά. Ζητείται η άποψη του και προτιμάται η λιγότερο τραυματική λύση.
 - ◆ ΑΠ 1241/1987 Εφ. Ελλ. Νομ. 1988 σ. 662 – 3 και ΑΠ 422/1999 Ελλ. Δ/νη 1999 σ. 1546 . Η παράνομη παρεμπόδιση της επικοινωνίας του τέκνου με τον γονέα από τον γονέα που ασκεί τη γονική μέριμνα, καθώς και η δόλια παρότρυνση για μη επικοινωνία επισύρουν χρηματική ποινή και αποτελούν πεδίο εφαρμογής του Α. 950 Κ. Πολ.Δ.
 - ◆ Πλημμ. Χαλκίδος 65/2002 Ποιν. Χρον. 2002 σ. 660 – 4 : Εφόσον το παιδί συμφωνεί, το δικαίωμα επιμέλειας του ενός γονέα ασκείται κατά προτεραιότητα σε σχέση με το δικαίωμα επικοινωνίας του άλλου.
 - ◆ ΑΠ 272/2002 Ποιν. Χρ. 2002 σ. 914 – 7: αρπαγή ανηλίκου για την πραγμάτωση ανήθικων σκοπών.
 - ◆ ΑΠ 282/2002 Ποιν. Χρ. 2002 σ. 920 – 1: Ο βιασμός και η αποπλάνηση ανηλίκου πληρούν τις αντικειμενικές υποστάσεις των εγκλημάτων της αντικειμενικής φύσεως αποπλάνησης και παρά φύση ασέλγειας.
 - ◆ ΑΠ 224/2003 Νο Β 2003 σ. 1478 – 9 (υπόθεση Μπούκη). Στην περίπτωση που κατηγορούμενος είναι ανήλικος, αρμόδιο για την εκδίκαση της υπόθεσης κρίνεται το Δικαστήριο Ανηλίκων σε σχέση με το Τριμελές Εφετείο κακουργημάτων.
 - ◆ ΑΠ 6/2004 Ποιν. Δικ. 2002 σ. 35: Σε περίπτωση που δράστες είναι ανήλικοι και ενήλικοι από κοινού, οι ανήλικοι υπάγονται σε διαφορετικά δικαστήρια.
 - ◆ Στ. 1336/2002
 - ◆ Στ. 1636/2002
 - ◆ Στ. 756/2002
- } www.dsanet.ger
- Δικαιώματα του πρόσφυγα και των ανήλικων μελών της οικογένειάς τους σχετικά με το ζήτημα εξόδου από την χώρα.
- ◆ ΑΠ 480/1992 Ελλ. Δ/νη σ. 1573 – 4 Προσηλυτισμός ανηλίκων

ΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

- ◆ ΣτΕ 3356/1995 ΤοΣ 1996, σ. 506 – 12 : η θρησκευτική ελευθερία και κατά πόσον περιορίζεται από την υποχρεωτική συμμετοχή των μαθητών στο μάθημα των θρησκευτικών και στις εκδηλώσεις της ορθόδοξης χριστιανικής λατρείας.
- ◆ Εφ. Αθ. 6095/1985, Ελλ. Δ/νη 1985 σ. 1366-68: Η συμμετοχή ανηλίκου στην ίδρυση ομόρρυθμης εταιρείας την οδηγεί σε καθεώς ακυρότητας.
- ◆ Πλημμ. Πρέβ. 58/2000 Ποιν. Χρον. 2000 σ. 948 – 53: Βιασμός παιδιού μέσα στο οικογενειακό του περιβάλλον.
- ◆ ΣτΕ 2546/1999 ΤοΣ 1999 σ. 1144 – 8 : Προστασία υγείας των πολιτών από την ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία (περίπτωση Αγαλιανής)
- ◆ Εφ. Αθ. 10358/1991 Ελλ. Δ/νη 1993 σ. 137 -8 : Σύμβαση εργασίας με ανήλικο κάτω των 15 ετών είναι άκυρη.
- ◆ Το πλήρες κείμενο των αποφάσεων υπάρχει στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.dsanet.gr